

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Геноцид у међународном кривичном праву

(мастер рад)

ментор:

доц. др Душица Миладиновић- Стефановић

студент:

Јована Костић

број индекса: М009/15 УП

Ниш, 2017.

САДРЖАЈ

I УВОД.....	3
II ГЕНОЦИД КАО ДРУШТВЕНА ПОЈАВА- ИСТОРИЈСКИ ПРЕГЛЕД.....	5
2.1. Геноцид почињен у Другом светском рату.....	7
2.1.1. Геноцид нацистичке Немачке.....	8
2.1.2. Геноцид на подручју Независне државе Хрватске	10
2.2 Геноцид на просторима азијског континента	17
III КРИВИЧНО ДЕЛО ГЕНОЦИДА У МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВУ.....	20
3.1.Геноцид према Конвенцији о спречавању и кажњавању злочина геноцида.....	23
3.2.Геноцид према Статуту Хашког трибунала.....	25
3.3.Обележја геноцида у Статуту трибунала за Руанду	27
3.4.Злочин геноцида према Римском статуту.....	29
IV КРИВИЧНО ДЕЛО ГЕНОЦИДА У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ.....	31
V ПОЈЕДИНА ТЕОРИЈСКА ЗАПАЖАЊА О ГЕНОЦИДУ.....	33
5.1.Фазе у извршењу геноцида.....	33
5.2.Однос геноцида и других међународних кривичних дела	36
VI ГЕНОЦИД У ПРАКСИ МЕЂУНАРОДНИХ СУДОВА.....	38
6.1. Геноцид у Сребреници према пресуди СС/Р.І.S./839-t од 19. априла 2004. године међународног кривичног суда за бившу Југославију.....	38
6.2. Геноцид у Руанди према пресуди ICTR-96-4-1	45
међународног трибунала за Руанду	45
VII ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.....	48
VIII ЛИТЕРАТУРА.....	49
IX САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ.....	51
X БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА.....	53

I УВОД

Кривично дело геноцида је поред осталих међународних кривичних дела, најозлоглашенији злочин у историји човечанства. Основна одлика овог кривичног дела јесте намера да се једна национална, верска, етничка или расна група људи делимично или у потпуности уништи и то убијањем чланова групе, принудним премештањем деце из једне групе у другу, спречавањем рађања у оквиру групе, намерном подвргавању групе животним условима који могу да доведу до њеног потпуног или делимичног уништења као и тешким повредама менталног или физичког интегритета чланова групе. Објекат напада приликом извршења дела јесте једна национална, расна, верска или етничка група људи која је истовремено и објекат заштите од стране међународних институција и читаве међународне заједнице уопште. Спровођењем радње извршења истовремено се крше међународне гаранције и принципи које она гради кроз векове трудећи се да достигне све виши ниво перфекционизма и у што већој мери подигне ниво самосвести појединца. Геноцид је један од најстаријих злочина који своја основна обележја није у битноме мењао јер пре свега, датирају подаци да је овакво понашање постојало још од појаве првих државних заједница. Кроз анализу геноцидних понашања, увиђа се да су предмет, циљ, објекат напада, објекат заштите као и сама радња извршења дела временом остали непромењени те да представљају образац делања извршиоца. Као узроке који доводе до извршења геноцида можемо издвојити промене у политичком деловању држава, процес транзиције, неефикасност међународних судова, неуједначену примену законских прописа, порицање извршилаца да је до геноцида дошло, тачније инсистирање да одређени модел понашања не спада у елементе геноцида и други.

Криминално понашање извршиоца дела који су неретко на високим државним позицијама, привлачи пажњу јавности и стога има велики друштвени, политички али и научни значај. Статус жртва, као "слабије стране" побуђује велику пажњу из разлога што постоји све већи број међународних докумената који предвиђају заштиту људских права, иако се сами извршиоци па и државе често оглушују о њихове одредбе. Управо из тог разлога је и ова тема обрађена.

Прокламовањем људских права са једне стране и неадекватном анализом геноцидних понашања те неефикасног процесуирања учинилаца геноцида дуготрајним поступцима долази се до стадијума када појединци имају све мање поверења у међународне институције и све више стају на становиште да се основна права човека све мање поштују те да људски живот све мање вреди.

Предмет мастер рада, се пре свега односи на проучавање геноцида у међународном кривичном праву. Предмет рада обухвата важност геноцида као међународног проблема затим начине доказивања и спречавања истог као и однос геноцида са другим међународним кривичним делима. Део рада посвећен је социјалним и осталим чиниоцима који утичу на појаву овог друштвено неприхватљивог понашања. Посебна пажња посвећена је појединим примерима геноцида у свету као и процесуирању учинилаца кроз праксу Међународних судова.

Циљ рада је теоријско спознавање геноцида као међународног кривичног дела и разграничење од осталих облика међународних злочина. У раду су хронолошки приказани поједини примери геноцида у историји који омогућавају разумевање узрока и последица извршења који воде до откривања механизма за њихово спречавање и санкционисање. Циљ рада састоји се од детаљног описивања геноцида као појаве што доводи до откривања узрока и испољавања последица као и до питања проблема поверења појединаца у ефикасност међународног правосуђа.

У раду се полази од основне хипотезе да, с обзиром на својство учиниоца дела, државе али, у појединим случајевима, и међународни судови учиниоце дела не процесуирају одмах и адекватно нити им изричу примерене казне. У великом броју случајева државе штите своје држављане и не подвргавају се обавези реципроцитета приликом екстрадиције што доводи до смањења поверења у међународне институције. Као допунска хипотеза користи се то да неадекватно процесуирање учинилаца кроз историју може бити охрабрујуће за појединце који су склони нетрпељивости према одређеним групама људи.

Кроз историјски преглед геноцида као друштвене појаве, преко геноцида као међународног кривичног дела у раду ће бити објашњени узроци и последице овог ужасног злочина. На бројним примерима геноцида пред различитим институцијама биће приказане чињенице које указују на потребу детаљнијег и свеобухватнијег изучавања овог међународног проблема.

II ГЕНОЦИД КАО ДРУШТВЕНА ПОЈАВА -

ИСТОРИЈСКИ ПРЕГЛЕД

Процес стварања првих држава у историји покренуо је процес изграђивања права и правног система уопште. Постепен прелазак из родовско-племенског уређења у прве државне организације условио је нужно и израстање права као скупа друштвених норми из дотадашњег обичајног права. Оно што је карактеристично за то време је да се у друштву које је отпочело процес напретка у сваком смислу, појавила потреба да се многа понашања санкционишу на начин који би спречио ширење негативних последица. Иако је држава тада била организована као робовласничка, без поимања потребе за људским правима у најширем смислу, постојала је потреба да се одређена друштвена понашања санкционишу и то тако што би се записивале одређене норме које су морале бити поштоване. Углавном су то биле норме које су се примењивале на понашања и ситуације које се до тада нису јављале или пак на учестале ситуације које су стварале бројне недоумице. Појавила се потреба и за одређеним видом кодификације тих правних правила, тј. скупљањем норми у прве правне списе. Један од најстаријих таквих списа је свакако Аристотелов „Устав атински“ из IV века пре нове ере.¹ Сходно тим првим „зборницима права“ развио се и одређени систем казни за учиниоце неприхватљивих друштвених појава. Систем тих казни био је врло различит у зависности од простора, друштва и времена у којем се развијао. На пример, у Вавилонском царству био је надалеко познат Хамурабијев законик² који је између осталог остао упамћен по суровим казнама које су се огледале у одсецању језика за увреду или пак принципу „око за око, зуб за зуб“. Нешто блаже било је право грчких полиса који је као казне предвиђао ретко смртну казну а углавном прогонство, губитак части и имовинске казне. Касније, у доба Римске републике почеле су да се пишу прве кодификације права међу којима је најпознатија Јустинијанова кодификација која је правни систем подигла на нови, до тада непознати ниво. Временом се друштво све више развијало а санкције попримале нове облике који су били унеколико мање сурови од ранијих.

¹ Николић Д. (2010), Историја права, Ниш, Свен, стр.5.

² Николић Д., Ђорђевић А. (2010), Законски текстови старог и средњег века, Ниш, Правни факултет, стр. 21.

Казне за учиниоце различитих дела нису биле у тој мери сурове као некада али су понашања која су се и даље учестало понављала остала означена као друштвено неприхватљива па самим тим и санкционисана.³

Непрестани напредак друштва и држава уопште временом је створио читаве правне системе који су представили основу данашњег права. Многа понашања која су у раније доба била учестала временом су губила свој смисао и добијала нова обележја уз нове начине кажњавања њихових учинилаца. Многа од њих данас су у потпуности ишчезла као што се и многе казне не примењују јер су изгубиле свој смисао. Са друге стране постоје понашања која су била санкционисана тада као и сада, те се још увек понављају.

Једно од тих дела је управо геноцид. Геноцид, као стални пратилац историје човечанства јавио се још у првим родовско-племенским заједницама где је забележена појава убиства читавих родова и племена при чему су многе такве заједнице у потпуности нестајале. Древни народи су, у жељи за богаћењем и проширивањем своје територије а из страха за сопствени опстанак, нападали друге народе у намери да их потпуно или делимично униште. Углавном су то били људи који су припадали старим племенима или су били организовани као заједница због неких сличности које су имали. У време учесталих ратова који су вођени са циљем повећања државне територије распрострањено је било схватање да се територија може освојити само истребљењем људи насељених на њој на начин на који би им се затро сваки траг постојања. За разлику од осталих облика кривичних дела, његова основна обележја се нису у битноме мењала кроз историју. Иако се као појам јавио тек у XIX веку, истраживањем овог злочина дошло се до података да су многа понашања народа кроз историју имала обележја геноцида у данашњем смислу.

Правна дефиниција геноцида у данашњем смислу јавила се много касније, тек у XX веку када је појам „геноцид“ добио своје данашње значење. Реч „геноцид“ је 1944. године први употребио Рафаел Лемкин, угледни пољски правник, адвокат, државни тужилац. Као Јеврејин руског порекла, а згрожен злочинима нацистичке Немачке, „компоновао“ је реч геноцид.⁴ Полазећи путем аналогije од до тад познатих термина *фратрицид* (убиство брата), *инфантицид* (убиство деце), *патрицид* (убиство оца) и *матрицид* (убиство мајке) сковао је реч која је данас прихваћена широм света.

³ Николић Д. (2010), Историја права, *op cit.*, стр.4-6, стр.98-100, стр.132-136.

⁴ Raphael Lemkin, (1947), *Genocide as a crime under International Law*, American journal of International law

По њему, реч „геноцид“ потиче од грчке речи *genos*- род, племе и речи *accidere*- убити, истребити и представља убиство колективитета или групе људи. У свом раду он је предложио и реч „етноцид“ међутим тај назив није био широко примењен те се стога није одржао.

Оно што је карактеристично за геноцид јесте то да је његов основни циљ био истребљење, уништење читавих група људи из разлога постојања неких одлика које се нису утапале у одлике већинског становништва. Као основни елемент који се одувек јављао уз извршење дела јесте геноцидна намера да се одређена група уништи као таква. Разлог оваквог поступања је увек мржња, жеља за покоравањем, плљачком као и бројне друге предрасуде.

Иако је борба за спречавање и кажњавање злочина геноцида резултирала бројним међународним документима и обавезала већи део света, пракса држава које су вршиле, или чији су грађани вршили злочине геноцида, представља велику баријеру остваривању праве сврхе санкционисања геноцида. Државе обично негирају постојање злочина и служе се свим средствима како им се не би приписала одговорност за ово кривично дело. Иако постоји обавеза, како законска тако и морална, о екстрадицији починилаца геноцида државе их обично штите и тиме онемогућавају да та лица буду изведена пред међународне трибунале. Права сврха донетих конвенција и других међународних аката који су усмерени на борбу против геноцида биће могућа само онда када саме државе и појединци схвате неприкосновеност људског живота.

2.1. Геноцид почињен у Другом светском рату

Други светски рат био је највећи ратни сукоб у до тада познатом свету. Водио се од 1939. године до 1945. године од стране већине држава тадашњег света. Један од повода за рат био је колонијализовање што већег броја држава.

По броју људи који су у њему учествовали, по броју жртава и количини разарања био је то највећи оружани сукоб у историји човечанства. "Тотални рат" како га многи називају изискивао је велике напоре свих сукобљених страна. Државе нису правиле разлику између цивилних и војних потреба и читаво функционисање земље ставиле су под ознаку рата.

До којих граница су државе биле спремне да иду у остваривању својих циљева, показује чињеница да су последњих дана рата Сједињене Америчке Државе на два јапанска града Хирошиму и Нагасаки бациле две нуклеарне бомбе од којих је више од 100.000 људи погинуло. Оно што је посебно обележило рат јесу огромне људске жртве праћене уништавањем читавих етничких заједница, присилним радом, депортацијама, принудним преселјивањем становништва и стварањем великог броја "логора смрти".

2.1.1. Геноцид нацистичке Немачке

У време овог рата појавио се по први пут у историји тзв. "холокауст" као систематски државни прогон и геноцид над различитим верским, расним, националним и етничким групама људи. Створени су логори у којима су вршена постепена убиства док су људи приморавани да раде да би преживели. Најзлоглашенији логори у време највећег историјског рата били су нацистички логор Аушвиц у Пољској и усташки логор Јасеновац у Независној држави Хрватској.

Нацистички логор Аушвиц налазио се на територији Пољске, у близини Кракова. Основан је од стране Трећег Рајха одмах по окупирању Пољске у Другом светском рату. Оно што је створило потребу Немачке на челу са Адолфом Хитлером да изгради логоре јесте жеља за стварањем јединствене и чисте расе "Аријеваца". С тим циљем је припаднике ових националних група одводио у логоре и окончавао њихов живот на најсуровији и најнехуманији начин у историји човечанства. Концентрациони логор Аушвиц састојао се од три главна логора која су се налазила у близини железничке пруге, на месту где је изграђена пољска касарна.

Као и сви немачки логори и Аушвиц је изграђен на напуштеном простору у великом и ненасељеном делу града са још око 40 помоћних логора који су били добро скривени од очију јавности како се не би видело извршење злочина да не би немачка јавност за то сазнала. У комплексе овог логора, за време рада логора доведено је више од 1,3 милиона људи из различитих делова Европе. Од тог броја највише убијених било је Јевреја, затим Рома и Срба.

На челу логора биле су СС трупе, парамилитарна полиција нацистичке партије коју су предводили Рудлоф Хес, Рихард Баер и други.

Као добро организована установа, имала је бројну радну снагу коју су углавном чинили логораши подељени у више јединица са различитим задацима. Док су неки били задужени за пријем нових логораша узимајући им притом ствари и личне предмете, неки су били задужени за успостављање реда у баракама, док су други радили у крематоријумима и имали задатак да отпреме лешеве до места њиховог уништења до непрепознатљивости.

Како је главно превозно средство нацистичке немачке било воз, сви заробљеници превожени су возовима до свих логора (то је разлог због којег су логори оснивани близу железничких пруга). Многи од њих су одмах по доласку у конц-логор бивали убијани док су остале третирали као радну снагу логора.

Прву групу, која је била увек бројнија, чиниле су жене са децом, мушкарци који нису били способни за ратовање или служење логору, ментално оболела лица, лица са видљивим деформитетима, хомосексуалци, интелектуалци као и они који нису прошли "проверу" стражара. Велики број људи умро је због изгладњивања, сурових услова "живота", егзекуција, медицинских експеримената као и неконтролисаних епидемија различитих болести.

Како је у логору увек било пуно људи, а њихово појединачно убијање стрељањем изнад јама је изискивало одређени временски период, направљене су тзв. гасне коморе. Оне су биле прерушене у купатила, због чега су доведеним људима који нису били способни за сурове услове рада у логору те их је требало ликвидирати, представљане као места на којем би се они требали да истуширају и освеже после напорног пута. Када би ушли унутра Нацисти су затварали врата коморе и кроз таваницу или прозоре у њима пуштали смртоносан гас, таблете цијанида који би убрзо усмртио све оне који су се налазили у комори. Како су били добро организовани, постојале су јединице које су умрле одвозили у масовне гробнице, почулавши им претходно златне зубе које злато су топили и слали у Немачку.

Ствари које су одузете, а припадале су мртвим заробљеницима, складиштене су у посебно складиште које су према потреби пустошили припадници СС трупа. Према преосталим неуништеним документима која сведоче о ратним годинама, стоји податак да је дневни капацитет логора био 20.000 жртава.

Нешто бољу судбину, и постојање могућности за ослобођење имали су логораши који су били предодређени за рад у логорима али и у бројним фабрикама.

То су били такозвани радни логори и превасходна намена им није била масовно убијање припадника Јевреја, Срба и Рома - геноцид већ експлоатисање радне снаге.

Иако су људи умирали и у радним логорима и то под врло тешким условима, имали су више дана живота од људи у логорима смрти. То је у неким случајевима било пресудно поготово када су у више наврата организовали побуне и бекства из логора. Године 1943. у логору су почеле да се појављују организације логораша који нису више могли да трпе терор СС-оваца. Они су у више наврата помагали логорашима да побегну из логора те су за узврат добијали информације о зверском погубљењу Јевреја у Мађарској. Револтирани таквим поступцима Немаца, импровизованим оружјем су кренули у протест против терора. Део Јевреја који је радио у фабрици муниције помогло је сународницима те је прокријумчарио одређену количину експлозива у логор којом приликом је уништен један од крематоријума.

На велику жалост потлачених, бројније СС трупе су преузеле контролу над логором, а побуњенике који нису успели да пребегну у оближњу шуму, ликвидирали. Тада је уведена пракса у логорима да сваки пут када неко покуша да побегне, десеторо из његове ћелије буду препуштени да умру од глади.

Неретко се дешавало да по бекству из логора, у логор буде доведена породица пребеглог која би била препуштена зверским мучењима, као пример осталима, да их одврате од покушаја бекства.⁵

2.1.2. Геноцид на подручју Независне државе Хрватске

Независна држава Хрватска је у току Другог светског рата постојала на подручју дела данашње Хрватске, Босне и Херцеговине и делу Србије. Основана је према начелима усташког режима на челу са Анте Павелићем. Политички потези државе били усклађени са интересима Немачке и Италије јер су они били њени војно-политички покровитељи. На челу са Анте Павелићем а прогнозирањем још већих успеха Адолфа Хитлера без задршки се приклонила радећи у претежно њиховом интересу.

⁵ извор: www.icty.org, приступ 20.09.2017.године

Великим „успесима“ нацистичке Немачке, њихова такозвана „марионетска“ држава Хрватска била је фасцинирана. Желећи да се што више приклони савезницима, своје унутрашње уређење је формирала тако да се што боље уклопи у „Нову Европу“.⁶ Заступајући исто мишљење пре свега о народима „нечисте крви“ још 1941. године су решили питање Јевреја које су масовно хапсили и слали на просторе Источне Европе где су они даље распоређивани по различитим немачким концентрационим логорима.

По сличном принципу убрзо су решили и питање Рома које су одмах по привођењу убијали, без даљег слања у логоре. Брз и ефикасан начин решавања великог немачког проблема дао је повод усташама да још енергичније крену у борбу против својих унутрашњих непријатеља, а уз велику помоћ Хитлера и италијанских савезника. Осокољени, од стране Рајха представљени као велики ратници и борци за немачку идеологију, без трунке кашњења крећу у припремање државе за стварање новог поретка - поретка без Срба и то на тај начин што ће систематским деловањем прво учинити живот ове мањине на њиховим просторима што неподношљивијим. Убрзо је Анте Павелић, поглавник у Независној држави Хрватској потписао Законску одредбу о забрани употребе ћирилице као писма која је званично објављена у Народним новинама 1941. године.

Уследила је законска одредба о расној припадности и законска одредба о заштити Аријевске крви и части хрватског народа у којој је, између осталог, прописано да је брак Јевреја и других народа који нису аријевског порекла са припадницима аријевског порекла забрањен, а такође је забрањен и брак у случају да припадник аријевског порекла има предка по другим колону линије наслеђивања који није припадник аријевског порекла.

Прописано је, такође, да особе које немају Аријевско порекло у свом домаћинству не могу запослити особу Аријевског порекла. Затворене су све српске школе и забавишта и забрањена је српска православна вера под образложењем да није у складу са државним уређењем нове државе Хрватске.⁷ Доношењем многобројних законских одредби у Независној држави Хрватској након приступања на дужност, преузиматељ власти Анте Павелић је желео да будућа поступања према поменутиим народима стави у оквире закона, незнајући притом да многи од њих нису у складу са актима међународног права, а посебно у складу са гарантованим људским правима.

⁶ извор: www.enciklopedija.hr, приступ 16.10.2017. године.

⁷ извор: www.institute-genocid.unsa.ba, приступ 07.09.2017. године.

Доношењем Закона о одбрани државе и народа Србе, Јевреје и Роме ставио је ван закона, доводећи их у ситуацију која им не гарантује опстанак у условима који ће се створити. Убрзо су Јеврејима одузета држављанства и ограничено им је кретање.

До којих је граница ишла мржња према народнима говори чињеница да је исте године донета Законска одредба о упућивању непоћудних и погибелних особа на присилни боравак у сабирне и радне логоре којом је створена основа да се под окриљем закона, сви они који по било ком критеријуму нису одговарали усташама, премесе у логоре у којима би се коначно решио "проблем стварања аријевске расе".

Тих година почела је права тортуре за Србе али и преостале Јевреје и Роме. Њихово кретање је ограничено, а Срби су као знак обележја морали да на руци носе плаву траку обележену словом "П", по узору на траку којом су обележавани Јевреји у Немачкој. Међутим, права зверства отпочела су тек након званичног допуштења Рајха по почетку рата. По узору на немачке концентрационе логоре, у Хрватској су почели да се граде логори енормних димензија. Претеривајући у свему, па тако и у градњи логора, желели су да у сваком погледу засене Хитлера и себе представе као способне, спретне и спремне за успостављање новог светског поретка. Највећи логор изграђен на том подручју је надалеко познати логор Јасеновац.

Систем логора је плански грађен у периоду око 1941. године и у аналима окарактерисан је као логор који је грађен на основу детаљног плана градње. Деловао је скоро за све време Другог светског рата и заузимао је највећи простор који је један логор тада могао да заузима. Као један од најзлоглашенијих логора, карактерише га велики број логораша који су прошли кроз њега. Био је предвиђен за смештај, беба, деце, жена и мушкараца српског, јеврејског и ромског порекла, али такође и за симпатизере ових народа, за анифашисте и неистомишљенике.

Систем концентрационог логора Јасеновац осмислио је његов први командант Вјекослав Лубурић који важи за најбруталнијег злочинца на овим просторима. Логор је грађен на просторима некадашњег индустријског комплекса где се налазила циглана, пилана, фабрика ланаца као и мала електрана. Простор око циглане, Хрвати су за потребе убијања Срба конфисковали од угледне српске породице која под притиском насталог режима морала да пребегне ван Независне државе Хрватске. Заточеници су били принуђени да сами изграде своје тамнице. Лоше обучени, по киши, снегу, ветру и сунцу радили су на изградњи логора на тај начин што су градили бараке, логорске куле, насипе дуж зидина логора, копали ровове и жицом ограђивали територију логора.

Ако би приликом градње некох од поменутих делова логора неко посустао одмах би био убијен, без права на одмор и наставак рада. Ако би се чак и неки логораш разболео, независно од тога да ли је радио на изградњи логора или не, одмах би био убијен са образложењем да више није способан за рад. У колико су лошим условима живели, говори податак да су, када је дошла прва зима, логорашаи сами себи изградили бараку у којој би се склонили од елементарних непогода. Неочекиван долазак Међународне комисије, по почетку изградње затекао је логораше у врло лошем стању. Гладни, полуголи и боси, без лежајева и основних животних услова били су скривани од Комисије из разлога што, ако буду убијени због таквог стања, неће моћи бити сахрањени у земљи због великог мраза који је наступио те године.

Међународна комисија утврдила је стање у логору и поделила знакове обележја логорашима, Србима беле или плаве, Јеврејима жуте а неистомишљеницима Хрватима црвене траке које су морали да носе на руци. Један од Хитлерових изасланика, генерал Едмунд Глез фон Хостенау, је приликом обиласка логора Јасеновац записао да је то "суштина ужаса" и да се може поредити са Дантеовим "Паклом".

За разлику од нацистичких логора у којима су убиства вршена претежно у гасним коморама, убијања у Јасеновцу била су зверска. Вршена су на најбруталнији и безмало најболеснији начин, дивљачки и то ручно, различитим алатима, посебно обликованим ножевима, секирама, маљевима, чекићима и другим ужасним средствима. Многи су били вешани на вешалима, по дрвећу, бандерама, стрељани. Они који су у класификацији страшних смрти и хорора ужаса имали најболније смрти били су свакако они који су кувани у казанима, живи спаљивани у усијаним пећима или дављени у реци Сави. Развој болесног ума тлачитеља довео је до тога да се открију многи нови начини мучења и убијања као што су чупање ноктију на рукама и ногама, забадање шила у очи, кидање меса људи а затим сољењем повређеног места. Људи су били живи одрани, скидана им је кожа са тела, одсецани различити делови тела. У мору ужаса нису заобиђена ни стравична силовања девојака од стране усташа и то пред очима њихових породица. Начини изживљавања над људима у логору били су равни најболеснијем поступању не сагледавајући људе као бића већ искључиво као објекте подесне за зверска изживљавања. Жеља болесног ума била је очигледно да се на било који начин додвори Адолфу Хитлеру показивајући му да је продро у суштину ужаса те да се може мерити са великим Трећим Рајхом.

С обзиром да је Немачка била у експанзији Хрватска је мислила да ће по завршетку рата у корист Немачке, добити за себе део ратног плена и део територија. Не схватајући притом да је за Хрватску већ био припремљен план у коме ће она бити само делић Рајха или у најбољем случају протекторат. Поступцима за време Другог светског рата Независна држава Хрватска показала је само да је због уских видика попримила симптоме синдрома "Пети Херст".⁸

О зверским догађајима постоје бројна сведочења која потврђују дешавања унутар логора. Генерал Едмунд Глез фон Хостенау је у свом извештају Адолфу Хитлеру написао:

"Ми смо сада ушли у концентрациони логор у претвореној творници. Ужасни увјети. Неколицина мушкараца, много жена и дјеце, без довољно одеће, спава на каменој плочи ноћу, јауци на далеко, крик и плач.

Заповедник логора - хуља, ја сам га игнорирао, али умјесто тог сам рекао мом усташком водичу: " Ово је довољно да се човек исповраћа". А онда нагоре од свега: соба уз чије зидове лежи на слами која је управо донесена због мог прегледа, нешто попут педесетак голе дјеце, од којих половина мртви, а друга половина умире. Не треба заборавити да су изумитељи концентрационих логора Британци за вријеме Бурског рата. Међутим, ти логори су достигли свој врхунац одвратности овдје у Хрватској, под Поглавником инсталираним од наше стране. Највеће од свих зла мора да је Јасеновац, гдје ниједан обичан смртник не смије привирит".⁹

Један логораша Егон Бергер је описао зверства усташког команданта логора фра Филиповић- Мајсторовића:

"Свештеничко лице фра Мајсторовића, обучено у елегантно одијело, нашминкано и напудрано, у зеленом ловачком шеширу, са насладом је послатрало жртве. Пришао је дјеци, чак их је и помиловао по глави. Друштву се прикључио Љубо Милош и Ивица Матковић. Фра Мјасторовић рече мајкама: "Сада ће бити крштење њихове дјеце" Одузели су мајкама дјецу, а дијете које је носио фра Мајсторовић у својој дјечијој невиности миловало је нашминкано лице свога убојице. Мајке, избезумљене, училе су ситуацију. Нуде своје животе тражећи милост за малишане.

⁸ Синдром "Пети Херст" установљен је када је новинарка Пети Херст била киднапована од стране групе терориста након чега је прихватила њихово виђење и убијала заједно са њима.

⁹ извор: www.intermagazin.rs, приступ 26.09.2017. године.

Двоје деце су метнули на земљу, док је треће бачено као лопта у зрак, а фра Мајсторовић, држећи у руци бодож окренут према горе три пута је промашио, док је четврти пут уз шалу и смијех, дијете остало натакнуто на бодож. Мајке су се бацале по земљи чупајући косе, а кад су почеле страховито викати, усташки стражари 14. осигурне сатније одвели су их и ликвидирали. Кад је све троје дјеце тако свирепо страдало, три двоножне звијери су међусобно давале новац, јер изгледа да су се кладили тко ће прије натакнути дијете на бодож".¹⁰

Јеврејка по имену Сјјордана Friedlender такође је у поступку суђења за злочине у Независној држави Хрватској сведочила о истребљењу деце у логорима.

"У то вријеме нове жене и дјеца су свакодневно пристизали у логор у Старој Градишки. Пар тједна касније, Анте Врбан, заповедник логора, наредио је да сва дјеца буду одвојена од мајки и стављена у једну просторију.

Десеторо нам је било наређено да их носимо тамо. Дјеца су плазила по соби, а једно дијете је ставило руку и ногу кроз врата, тако да се врата нису могла затворити. Врбан је викнуо: "Гурните!". Кад то нисам учинила, он је залупио врата и сломио дјетету ногу. Тада зграби дијете за ногу, и залупо га о зид док га није убио. Након тога смо наставили носити дјецу у собу. Када је соба била попуњена, Врбан је донио отровни плин и све их побио".¹¹

Поводом злочина своје државе, хваливши се Вјекослав Лубурић једном приликом рекао је да су Усташе за време само једне године у Другом светском рату побили више људи него што је Османлијско царство "успело" за све време своје владавине у Европи.

Усташки злочинци су у више наврата покушавали да сакрију прави број убијених Срба, Јевреја и Рома и то први пут 1942. године, а затим и 1945. године. То је и данас, предмет бројних контроверзи, јер је сходно тврдњама Хрватске државе било мање убијених лица него што је то заиста представљено док је са друге стране на основу навода породица самих жртава, њих било много више.

¹⁰ извор: www.intermagazin.rs, приступ 26.09.2017. године.

Бројни институти који се баве питањем геноцида у Јасеновцу међу којима је и Амерички државни музеј геноцида у Вашингтону и Међународна комисија за истину о Јасеновцу нашли су према статистикама да је убијено око 700.000 Срба, 32.000 Јевреја и око 80.000 Рома, међу којима је било око 100.000 деце. С обзиром да се у логорима налазио велики број људи, пре почетка масовних убијања усташе су имале мапу на којима је било уцртано много јама са тачно одређеном запремином сваке, да би имали у виду колико убијених лица може примити једна јама.

За злочине које је починила нацистичка Немачка за време Другог светског рата покренут је поступак утврђивања њихове одговорности. Поступак под називом "Нирнбершки процес" или "Нирнбершка суђења" покренут је одмах по окончању рата 1945.године. Као седиште суда, након бројних преговарања одређен је Нирнберг, из разлога што је један од ретких који је имао велику очувану судницу и велико затворско одељење. Првом седницом суда председавао је совјетски представник Јона Никиченко а за председника суда одабран је британски представник сер Џефри Лоренс. Подигнуте су оптужнице против Немачких злочинаца који су суђења чекали у затвору у Луксембургу.

Након спроведеног поступка осуђено је 24 лица и 6 нацистичких организација. Вођењу поступка су се многи противили јер су сматрали да је веће било састављено од чланова који су били непријатељски настројени према оптуженима и јер осуђени нису имали право жалбе на састав таквог већа.

Међутим, то није било од пресудног значаја за доношење одлуке поготову из разлога што су поступци Нациста били поткрепљени бројним доказима који им нису ишли у прилог и због којих их је савремени свет већ осудио.

Остаци великог броја жртава још увек нису идентификовани нити су до краја ископане масовне гробнице. Породице многих неидентификованих жртава још дуго времена ће остати ускраћене за податке где су, када и како њихови најмилији страдали. Упркос великом броју неоткривених злочина и масовних гробница у којима је сахрањиван већи број лица, геноцид који се десио у Другом светском рату представља највеће страдање једног народа у историји.

2.2 Геноцид на просторима азијског континента

Један од масовних геноцида десио се на простору Мале Азије, тачније на простору великог Отоманског царства. Жртва терора био је народ који се називао Јермени. Они су били хришћански оријентисани и у највећем броју настањивали су источне делове Отоманске империје, подручје источне Анадолије познатије као Западна Јерменија. Део Јермена живео је и у западним деловима Царства и они су имали одређене бенефиције, чак су се многи од њих бавили и трговином. За разлику од њих, остатак који је живео на источним просторима нису имали никаква права и вековима су били мета провокације, напада, терора. Колико је био лош њихов положај говори чињеница да је чак и висина њихових кућа морала да буде мања од куће припадника муслиманске вероисповести. На суђењима муслиманима нису могли да сведоче, а у случају да муслиман буде осуђен нису смели да носе оружје нити да јашу камиле и коње. Звоњава црквених звона била је у потпуности забрањена а градња нових богомоља практично немогућа. Врхунац мржње према овом народу испољио се за време Првог светског рата када је турски министар унутрашњих послова Мехмет Талат паша издао званично саопштење за јавност о хапшењу и депортацији свих јерменских интелектуалаца са простора Истанбула.

Истог дана отпочето је са извршавањем наредбе те су око 2.500 припадника јерменске заједнице и то махом професора, лекара, свештеника, новинара, правника ухапшено и депортовано у логоре где су били изложени нехуманим условима живота због којих су многи и преминули.¹²

Дан када су отпочела ова хапшења у јерменској историји обележава се као дан сећања на жртве геноцида- Црвена недеља. Да би се заштитили од евентуалне побуне Јермена, челници Отоманског царства одлучили су да брже боље донесу закон који би на неки начин оправдао овакво њихово поступање.

"Техцирски закон" или "Привремени закон о депортацијама" донет је 1915.године и првобитно се односио само на погранична подручја око руске границе међутим убрзо се његова територијална надлежност проширила и на читаву територију Царства. Имајући законску подршку, наставили су са још суровијим третирањем Јермена. Наиме, план је био да Јермена сме бити мање од 10% међу локалним становништвом.

¹² извор: www.history.com , приступ 25.09.2017. године.

Свој план поткрепљивали су тиме да су они веома непоуздан народ и да би у супротном постојала велика вероватноћа да се сукоби продубе и постану учесталији. Као доказ томе истицали су чињеницу да у рату против Руса нису желели да учествују чак ни на страни Турске.

Отпочео је период присилних депортација, конфискација имовине и масовних убистава. Велики део Јермена депортован је у логоре где су умрли од глади, жеђи, лоших услова и исцрпљености. Они који су преживели били су бачени са високе литице у реку. За релативно кратко време 234 села и градова етнички је очишћено од већинског становништва - Јермена. Они који су преостали били су принуђени да спас траже у условима сурове пустиње које многи нису преживели. Група жена и деце смештена је на бродове где им је речено да их возе у делове државе где се не води рат, међутим чим су стигли до отвореног мора, бацани су у његове дубине препуштени суровости воде. Постоје бројни подаци који сведоче о посебно суровом поступању са женама. Од хиљаду жена само једна није била силована. Оне које су биле привлачније слате су у хареме док су остале биле принуђене да се баве проституцијом. Војници Турске државе нису имали никаквих ограничења приликом поступања у тим случајевима.

Девојчице као и жене у поодмаклој животној доби биле су остављене на милост и немилост сурових војника. Многе од њих су умрле током самог чина силовања док су друге остајале неспособне за даљи живот те су их одмах убијали. У различитим деловима државе, различите су и судбине задесиле припаднике ове мањине. Нађени подаци показују да су многи мушкарци у селима бивали убијени на кућном прагу док су жене и деца затварани у штале које су потом забрављене и запаљене.

Многи убијени били су спаљени или пак још увек у животу затрпани живим кречом. Ништа бољу судбину нису дочекали ни они чија су села и градови били у близини река. Обично деца и жене били су удављени у рекама остављајући лешеве по кориту реке. Река Еуфрат је због великог броја лешева променила свој ток за неколико стотина метара.¹³

Желећи да затре свако помињање речи Јерменија, почев од 1920.године Турска је отпочела са политиком преименовања многих Јерменских назива са образложењем да нису "турски" те да руше принципе турске државе и јединство нације.

¹³ извор: www.genocide-watch.org, приступ 07.06.2017. године.

Тако је вишевековни назив "Јерменска висораван" преименован у источну Анадолију. Забрањена је употреба речи Јерменија у уџбеницима, новинама, службеним документима а територије које су некада припадале Јерменима биле су назване Анадолија или Курдистан. Године 1934. донет је Закон о презименима према коме је свако лице које није било држављанин Турске морало да промени своје презиме у складу са турским језиком и културом. Преименовани су чак и латински називи за многе биљне и животињске врсте јер су садржали "непожељне речи" на пример дивља овца *Ovis Armeniana* преименована је у *Ovis Orientalis Anatolicus*, врста срне *Capreolus Capreolus Armenus* преименована је у *Capreolus Cuprelus Capreolus*. Научне књиге са енормном вредношћу биле су немарно коришћене за брисање руку или умотавање хране. Да би што потпуније спровели своју геноцидну намеру, извршиоци злочина су 1915. године донели тајну директиву "Административно упутство о покретној и непокретној имовини коју су депортовани Јермени напустили услед последица рата и неуобичајених политичких околности". Биле су створене Комисије за напуштenu имовину као и Комисије за конфискацију коју су вршиле пописе такве имовине као и ствари које су ишле уз ту имовину. По директиви, прво су продаване лако кварљиве ствари и животиње а остало је путем јавних аукција било одузето.

Све оно што су годинама па и деценијама стварали, продато је у бесцење. Издато је чак и званично сопштење којем се налаже припадницима јерменске заједнице да напусте своје куће и радње, као и да све ствари у њима оставе уз све драгоцености које поседују и да ће им то бити враћено након завршетка рата. У случају отуђења тих ствари биле су предвиђене казне јер се продаја сопствених ствари од стране Јермена сматрала илегалном. Да им та обећања неће бити испуњена показало се врло брзо. На просторима где су деценијама живели Јермени досељени су припадници муслиманске вероисповести- мухацири који су после Балканских ратова 1912. године остали расељени по Европи. Ово је био јасан показатељ систематског, планираног и намерног уништавања једне националне и верске групе људи који су се у нечему разликовали од бројног муслиманског становништва.

На основу докумената установљено је да је Турска од самог почетка имала јасну и недвосмислену геноцидну намеру према немуслиманском становништву. Иако званична Турска данас не признаје извршење геноцида велики број држава света стоји иза доказаних навода да се на тим просторима тада јесте десио геноцид.

III КРИВИЧНО ДЕЛО ГЕНОЦИДА У МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВУ

Основни појам међународног кривичног права јесте међународно кривично дело. У теорији постоје различита схватања по питању појма, елемената и основних обележја међународних кривичних дела. Према једном схватању, међународно кривично дело јесте чињење које је уперено против међународноправног поретка и чија је кажњивост предвиђена непосредно нормама међународног права које повлачи одређене санкције. Према другом схватању међународна кривична дела представљају напад на основе међународних односа. Трећи теоретичари схватају међународно кривично дело као дело извршено са намером да се повреде основни интереси заштићени међународним правом или са знањем да ће дело вероватно повредити такав интерес при чему санкција појединачне државе не може бити довољна. У широко прихваћеној правној теорији постоје следећих пет елемената на основу којих се може одредити да ли је одређено кривично дело поседује карактеристике међународног или не.

То су:

1. Забрањена радња има велики међународни значај, посебно ако се њоме угрожава међународни мир и безбедност,
2. Забрањена радња представља напад на одређене вредности које важе у међународној заједници, па се такав напад сматра ударом на осећај хуманости,
3. Забрањена радња има транснационалне импликације што подразумева укљученост више од једне државе или се последице, планирање, припремање или извршење дела простиру на подручју више држава,
4. Забрањена радња је штетна по лица и интересе заштићене међународним правом,
5. Забрањена радња крши међународно заштићене интересе.

Међународно кривично дело представља кршење норми међународног права које са собом повлаче индивидуалну кривичну одговорност. То су понашања којима се крше међународна обичајна правила као и вредности које међународна заједница сматра изузетно важним те стога постоји општенародни интерес за сузбијање таквих дела.

Као једна од прихваћених дефиниција међународних кривичних дела јесте да се међународно кривично дело може одредити као противправно понашање кривично одговорног учиниоца којим се повређују или угрожавају добра заштићена међународним правом, мир међу народима и безбедност човечанства, и које је прописима одређено као кривично дело и за којег учиниоца је прописана кривична санкција.¹⁴

Једна од основних одлика ових кривичних дела је та што протеком времена не застаревају. Дела која предвиђа међународно кривично право могу бити учињена искључиво са умишљајем и по правилу сва она се чине организовано као и ради спровођења неке идеологије. Оно што је карактеристично за учиниоце ових дела јесте да иако је учинилац деловао у неком службеном својству не може се позвати на имунитет који поседује. С обзиром на то да представљају велику друштвену опасност, у пракси се настоји да извршиоци ни у ком случају не остану некажњени те је предвиђена могућност њиховог кажњавања од стране међународних кривичних судова а не само националних судова држава чији је учинилац држављанин.¹⁵

За одређена кривична дела надлежни су искључиво међународни судови (међународна кривична дела у ужем смислу) док су за остала надлежни национални судови (међународна кривична дела у ширем смислу), тачније судови земаља у којима су дела учињена. Подела на међународна кривична дела у ужем и ширем смислу усвојена је први пут на 14. Конгресу Међународног удружења за кривично право који је одржан 1989. године у Бечу.¹⁶ Кривична дела за која су надлежни међународни судови називају се још и међународни злочини. То су кривична дела којима се крше закони и обичаји рата.

Ту спадају кривична дела:

1. Злочини против мира
2. Злочини против човечности
3. Ратни злочини
4. Геноцид.

¹⁴ Јовашевић Д. (2010) Међународна кривична дела- одговорност и кажњивост, Ниш, Правни факултет, стр. 132-135.

¹⁵ Јанковић М. Б., Радивојевић, З., (2011), Међународно јавно право, Ниш, Правни факултет, стр. 291

¹⁶ Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања (2016), Београд, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, стр. 19.

Усвајањем Римског статута и његовим ступањем на снагу јавило се схватање да се ова кривична дела називају и међународним злочинима *stricto sensu* (у ужем смислу).¹⁷

Злочини против мира, познати и под називом агресија, представљају једно од четири кривична дела који чине темељ међународног кривичног правосуђа. У основи означавају забрану вођења агресорског рата или рата којим се крше међународни споразуми, уговори или гаранције. Први пут су уведени Статутом Међународног војног трибунала у Нирнбергу, а након злочина које је починила нацистичка Немачка за време Другог светског рата. У међународно право утемељили су се доношењем Повеље Уједињених нација 1945. године која као легитимни рат предвиђа искључиво одбрамбени рат као и принудне мере самих Уједињених нација. За испитивање да ли је дошло или није до агресорског рата надлежан је искључиво Савет безбедности Уједињених нација.¹⁸

Злочини против човечности представљају најтеже кршење основних људских права. У основи означавају сваки вид нечовечног поступања према цивилном становништву које је унапред планирано и организовано. Извршење дела огледа се у намерном наношењу тешких патњи или угрожавању физичког или менталног интегритета цивила. Што се тиче времена извршења дела, ово кривично дело се може учинити у било које доба, независно да ли је посреди ратно стање или не. Први пут је уведено, као и злочини против мира, на суђењу у Нирнбергу али је тек доношење Римског статута 2002. године, обавезало државе да га уврсте у своје законодавство и направе јасну разлику између злочина против човечности и ратних злочина.

Ратни злочини представљају међународно кривично дело чији су облици извршења многобројни и постављени су алтернативно. Радња кривичног дела као на пример повреда права на непристрасно суђење, вршење медицинских и других експеримената, узимање талаца, мучења и др. представљају међународно кривично дело само у случају када се њима крше правила међународног права. Ово кривично дело може се извршити само у време рата, оружаног сукоба или окупације. Најважнији извор права који регулише ову област су Женевске конвенције из 1949. године као и два допунска Протокола из 1977. године.¹⁹

¹⁷ Јовашевић Д. (2010), Међународна кривична дела: одговорност и кажњивост, *op.cit.*, стр. 136.

¹⁸ www.un.org, приступ 15.03.2017. године.

¹⁹ Јанковић М. Б., Радивојевић, З., (2011), Међународно јавно право, *op.cit.* стр., 294.

Геноцид представља дело учињено у намери потпуног или делимичног уништења једне националне, расне, верске или етничке групе људи. Радња извршења дела огледа се у убиствима чланова групе, тешким повредама физичког или менталног интегритета чланова групе, намерном подвргавању чланова групе животним условима који треба да доведу до њеног потпуног или делимичног уништења, примењивању мера уперене на спречавање рађања у оквиру групе, принудном премештању деце из једне групе у другу. Први пут је уведен доношењем Конвенције о спречавању и кажњавању злочина геноцида из 1948. године.

3.1. Геноцид према Конвенцији о спречавању и кажњавању злочина геноцида

Након Другог светског рата, послератни свет схватио је да не може да дозволи да се зверства нацистичке Немачке али и других земаља, касније икада више понове. Године 1946. Генерална скупштина Организације Уједињених нација донела је Резолуцију бр.96 о злочину геноцида.²⁰ Тиме је модерном свету ставила до знања да је геноцид осуђен од цивилизованог света и у супротности са циљевима којима свет тежи. Позвала је све државе чланице да оштро осуде таква зверства и да у своје законодавство унесу прописе који ће утицати на спречавање појаве геноцида као и да организују међународну сарадњу у циљу његовог сузбијања. Исте године дала је Економско-социјалном савету задатак да изради нацрт будуће Конвенције о спречавању и кажњавању злочина геноцида. Након две године рада, 1948. Године Савет је једногласно донео поменути Конвенцију, резолуцијом број 260 Генералне скупштине Организације Уједињених нација. Као најважнији послератни акт ступила је на снагу 1951. године, када ју је Федеративна Народна Република Југославија безрезервно ратификовала чиме је постала обавезана њеним одредбама.²¹

Конвенција представља значајни напредак у развоју међународног права из разлога што јача међународни субјективитет лица на основу његове одговорности, независно од унутрашњег права државе учиниоца геноцида. Очигледно је да је усвојена из разлога моралности услед повећања свести народа и све већем утемељивању људских права.

²⁰ извор: www.un.org, приступ 01.06.2017. године.

²¹ извор: www.prevent.genocide.org, приступ 13.08.2017. године

Чланом 2. Конвенције дефинисан је злочин геноцида као „било које од ниже наведених дела почињених у намери да се потпуно или делимично уништи као таква нека национална, етничка расна или религиозна група:

1. убиство чланова групе;
2. тешка повреда физичког и менталног интегритета чланова групе;
3. намерно подвргавање групе таквим животним условима који треба да доведу до њеног потпуног или делимичног физичког уништења;
4. мере усмерене ка спречавању рађања у оквиру групе;
5. принудно премештање деце из једне групе у другу.“

Конвенција предвиђа да су поред самог извршења геноцида кажњиви такође и планирање извршења геноцида, непосредно и јавно подстицање на вршење геноцида, покушај геноцида као и саучесништво у геноциду. Према дефиницији као геноцид предвиђени су само најтежи облици такозваног физичког или биолошког геноцида, с обзиром на то да је он најчешће извршаван у доба Другог светског рата.²² Битна одредба Конвенције одређује да је ово међународно кривично дело учињено без обзира на број жртава, упркос чињеници да је усмерено против припадника одређене групе. Ова свеобухватна одредба указује на намеру као битан елемент геноцида која занемарује број жртава приликом утврђивања одговорности за извршење дела.

За све видове овог кривичног дела, предвиђене су казне за извршиоце независно од тога да ли та лица управљају државом, обављају функције у корист државе или су то „обични“ појединци. Према њима надлежни су судови држава на чијој је територији извршен геноцид, осим у случајевима када су стране уговорнице као искључиву надлежност уговориле надлежност Међународног кривичног суда. У случају сукоба по питању тумачења конвенције, на захтев једне од страна у сукобу, решава искључиво Међународни суд правде. Државе потписнице конвенције обавезале су се да у сваком тренутку изврше екстрадицију учиниоца геноцида те да ако постоји спор међу самим државама о постојању извршења геноцида буде надлежан такође Међународни суд правде.²³

²² Оваква одредба доприноси несвеобухватном одређењу појма јер се развитком друштва повећавају начини извршења свих кривичних дела па и геноцида.

²³ извор: www.preventgenocide.org, приступ 02.02.2017. године.

3.2. Геноцид према Статуту Хашког трибунала

Статут Међународног трибунала за гоњење лица одговорних за озбиљне повреде међународног хуманитарног права извршене на територији бивше СФР Југославије почев од 1991. године (Статут „Хашког трибунала“) усвојен Резолуцијом Савета безбедности Организације уједињених нација број 827 од 25. маја 1993. године.

Повод за доношење конвенције била је резолуција Савета Безбедности број 771 од 13. августа 1992. године, у којој Савет изражава велику забринутост „због настављања извештавања о ширењу кршења међународног хуманитарног права до кога је дошло на територији бивше Југославије, а посебно у Босни и Херцеговини. Укључујући и извештаје о масовном насилном протеривању и депортовању цивила, затварању и злостављању цивила у сабирним центрима, намерном нападању небораца, болница и амбуланти, достављања хране и медицинских потреба цивилном становништву и безобзирном пустошењу и деструкцији имовине.“²⁴

Према Статуту,²⁵ Хашки трибунал надлежан је приликом тешких повреда Женевских конвенција из 1949. године, кршења закона и обичаја ратовања, геноцида и злочина против човечности.

Рад самог трибунала је након дугогодишњег рада, увидевши тежину последица, предвидео геноцид као најтежи злочин данашњице- „злочин над злочинима“.

Према Статуту ово дело огледа се у намерном уништењу у целини или делимично националне, етничке, расне или верске групе које се састоји у убијању чланова одређене групе, наносењу тешких повреда физичког или менталног интегритета чланова групе, намерном подвргавању чланова групе животним условима који треба да доведу до њеног потпуног или делимичног уништења, спречавању рађања у оквиру групе као и принудном премештању деце из једне групе у другу. Пракса Хашког трибунала није прихватила екстензивно тумачење појма геноцида које би укључивало намеру уништења националног, језичког, верског или неког другог идентитета групе, а без њеног физичког уништења.²⁶

²⁴ Василијевић, А. (1996), Међународни кривични трибунал, Београд, Прометеј, стр. 153-154.

²⁵ Статут Међународног кривичног суда за бившу Југославију од 25. маја 1993. године, извор www.icty.org.

²⁶ Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања (2016), Београд, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, број 1, стр. 22.

Поред ових обележја дела кажњиво је такође и удруживање ради вршења геноцида, постицање на вршење геноцида, покушај и саучесништво. Битан елемент надлежности Трибунала је лична кривична одговорност. У складу са одредбама Статута Међународни суд надлежан је за физичка лица која су извршила кривично дело геноцида, независно од тога да ли она имају статус службеног лица или не. Пред Трибуналом нису одговорна правна лица као на пример државе или друге организације.

Како се може приметити, став суда је да ниједном физичком лицу које је оптужено за извршење дела неће бити ублажена казна на основу његовог службеног положаја осим у случају када су та лица радила по наређењу владе или надређеног.

Међународни суд ће ублажити казну извршиоцу овог дела само у случају када нађе да је то у интересу правде те ће наређење надређеног бити третирано као олакшавајућа околност. Сходно члану 9 Статута, Међународни суд и национални судови (судови држава у којима је дело извршено) имају упоредну надлежност.

Како је предвиђено Статутом Међународни суд може у било којој фази поступка да затражи од националних судова да уступе надлежност Међународном суду.²⁷

Пред Трибуналом важи принцип *ne bis in idem* тј. принцип да се истом лицу неће судити два пута за исто дело. Међутим овај принцип неће спречити касније покретање поступка пред Трибуналом у следећа два случаја:

1. ако квалификација радње пред националним судом не одговара њеној квалификацији сходно статуту,
2. ако услови непристрасности, независности или стварних могућности пресуђења нису гаранција поступка пред националним судовима.²⁸

У супротном случају, ако је лицу суђено претходно пред Међународним Трибуналом, неће се моћи судити пред националним судом. У погледу казни које треба да се изрекну осуђеном лицу за извршено дело Трибунал ће узети у обзир казну коју би истом лицу за исто дело изрекао национални суд. Као једину врсту казне Трибунал предвиђа казну затвора узимајући у обзир тежину дела и лична својства учиниоца дела као и све остале околности под којима је дело извршено. Уз казну затвора могу се изрећи и споредне казне као што су реституција (повраћај имовине правим власницима) и одузимање добити која је прибављена криминалном делатношћу укључујући подмукло и насилничко понашање.

²⁷ извор: www.icty.org, приступ 02.02.2017. године.

²⁸ Јовашевић Д. (2010), Међународна кривична дела: одговорност и кажњивост, *op.cit.*, стр.113-116.

Поменута казна затвора извршава се у држави коју одреди Трибунал са листе држава које су назначиле своју спремност да прихвате осуђена лица и у том случају казна се извршава сходно прописима те државе уз посебан надзор Трибунала.²⁹

3.3.Обележја геноцида у Статуту трибунала за Руанду

Статут Међународног кривичног трибунала за Руанду³⁰ усвојен је Резолуцијом Савета безбедности Организације уједињених нација број 955 од 08. новембра 1994. године. Седиште трибунала је у граду Аруши у Танзанији. Повод за доношење Статута и оснивање ad hoc трибунала био је сукоб племена Тутси са племеном Хути у афричкој држави Руанди 1994. године. Статутом је предвиђена надлежност трибунала за кажњавање лица која су одговорна за геноцид извршен на подручју Руанде током 1994. године као и за кажњавање грађана Руанде за извршење геноцида на територији суседних држава у истом периоду.

Међународни Трибунал надлежан је за три врсте кривичних дела:

1. Геноцид,
2. Злочини против човечности,
3. Злочини који се састоје у тешком кршењу члана 3 Женевских конвенција и Другог допунског протокола из 1977. године.³¹

Примећује се да је надлежност за извршење злочина против човечности и геноцида идентична као код Хашког Трибунала с тим што је једино код Трибунала за Руанду предвиђена надлежност за злочине који се састоје у тешком кршењу члана 3 Женевских конвенција и Другог допунског протокола из 1977. године. Трибунал није надлежан за повреде закона и обичаја ратовања као и за остале повреде Женевских конвенција. Разлог томе је што је сукоб у Руанди био „локалног карактера“ тј. није попримио међународне размере.³² Кажњиво је такође и учешће у завери да се изврши геноцид, директно и јавно подстицање на вршење геноцида, покушај вршења геноцида као и саучесништво у вршењу геноцида.

²⁹ Јовашевић Д. (2010), Међународна кривична дела: одговорност и кажњивост, op.cit, стр. 199.

³⁰ извор: <http://unictf.unmict.org>, приступ 02.02.2017. године.

³¹ Јовашевић Д. (2015), Одговорност и кажњивост за злочин геноцида, Зборник радова Правног факултета у Нишу, стр. 402.

³² Јанковић М. Б., Радивојевић З., (2011), Међународно јавно право, op.cit, стр. 288-289.

Као и Хашки трибунал, трибунал за Руанду карактерише геноцид као намерно уништење у целини или делимично националне, етничке, расне или верске групе при чему као кажњива предвиђа дела којима се врши убијање чланова одређене групе, наносење тешких повреда физичког или менталног интегритета чланова групе, намерно подвргавање чланова групе животним условима који треба да доведу до њеног потпуног или делимичног уништења, спречавање рађања у оквиру групе као и принудно премештање деце из једне групе у другу.

Као кривичну санкцију Трибунал предвиђа једино казну затвора у доживотном трајању или у временски одређеном трајању уз изрицање мера реституције или одузимања добити која је прибављена криминалном делатношћу. Приликом изрицања казне Трибунал нарочито води рачуна о субјективним (лична својства учиниоца) и објективним околностима (тежина учињеног кривичног дела).³³

Наиме, рад Трибунала довео је до тога да се између осталог и силовање уврсти као аспект геноцида. Такође вођен је и први судски поступак првој жени, бившој министарки, оптуженој за геноцид, а сам суд покушава да развије концепт реститутивне правде, помажући жртвама злочина и њиховим породицама.³⁴ У вези са злочином у Руанди, у Белгији су осуђене две католичке часне сестре због помагања у извршењу злочина геноцида. То је био први случај да је грађанкама једне земље суђено у другој земљи за злочине који нису учињени у земљи изрицања казне.³⁵ Оно што је новоуведено праксом суда у Аруши јесте да су осуђени и припадници медија и новинских агенција које су јавно подстицале на вршење геноцида.

Статутом је предвиђено да трибунал оконча свој рад до 2012.године. Престао је са радом 31.децембра 2015.године.³⁶

³³ Јовашевић Д. (2010), Међународна кривична дела: одговорност и кажњивост, *op.cit.*, стр. 233-234.

³⁴ извор: www.vreme.co.rs, чланак Маризе Креватин Мајсторовић, приступ 21.07.2017. год.

³⁵ Roshinder S. (2013). Women and the Rwanda Genocide, *Academic Articles*.

³⁶ Amstuz M. (2008), *International ethics*, Maryland U.S.A., Rowman & Littlefield, стр. 134-138.

3.4. Злочин геноцида према Римском статуту

Римски статут Међународног кривичног суда ("Римски статут") је међународни уговор којим је створен Међународни кривични суд. Формиран је на Дипломатској конференцији у Риму јула 1998. године. Ступио је на снагу 01. јула 2002. године одређујући надлежности, структуру и функције Међународног кривичног суда.³⁷

Статутом је Међународни кривични суд предвиђен као наднационални, универзални и стални судски орган.

Одређено је да ће се пред овим судом водити кривични поступак, утврђивати кривична одговорност и изрицати кривичне санкције лицима која су учинила најозбиљније злочине признате од стране међународне заједнице као целине. Сходно томе Међународни кривични суд надлежан је за злочине геноцида, злочине против човечности, ратне злочине и злочине агресије.

Основни принципи на којима се заснива рад Суда су принцип законитости кривичног дела и казне, забрана ретроактивности, субјективна кривична одговорност, ирелевантност функције за кривичну одговорност и кажњавање, искључење кажњивости малолетника, наређење претпостављеног не ослобађа одговорности за извршење дела и принцип *ne bis in idem*.³⁸ Чланом 6 Статута предвиђен је геноцид као једно од дела за које је надлежан Међународни суд. Статут по питању геноцида остаје у свему при одредбама Конвенције о спречавању и кажњавању злочина геноцида (1948).

Према Статуту ово кривично дело се чини у намери да се уништи у целини или делимично национална, етничка или верска заједница на један од следећих начина:

1. Убијањем чланова групе,
2. Проузроковањем тешких физичких или менталних патњи чланова групе,
3. Намерном подвргавању групе животним условима који треба да доведу до њеног потпуног или делимичног уништења,
4. Предузимањем мера уперених ка спречавању рађања у оквиру групе,
5. Принудном премештању деце из једне групе у другу.

Суд изриче казне доживотног затвора, затвора до 30 година, новчане казне и конфискацију имовине стечене кривичним делом.

³⁷ Закон о потврђивању Римског статута Међународног кривичног суда, Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 5/2001, од 27.06.2001.године.

³⁸ Јовашевић Д. (2010), Међународна кривична дела: одговорност и кажњивост, *op.cit.*, стр. 114-116.

Као и код Хашког трибунала, и Међународни кривични суд предвиђа постојање принципа *ne bis in idem* што значи да ниједном лицу којем је суђено пред Судом неће моћи бити суђено пред другим судовима за исто дело и обрнуто, у случају постојања поступка пред националним судовима неће се моћи покренути поступак пред Међународним кривичним судом, осим у случају да је поступак пред националним судом имао за циљ избегавање одговорности за дела из надлежности Суда. Начела која су такође од посебног значаја приликом рада суда су начело *nullum crimen sine lege* које означава да ниједно лице неће бити осуђено за дело уколико у тренутку извршења оно није представљало кривично дело из надлежности Суда, начело забране ретроактивности *rationae personae* према којем ниједно лице није одговорно за дело које је извршио пре ступања на снагу Статута и затим начело *nulla poena sine lege* које регулише да лице које Суд огласи кривим може бити кажњено само на основу одредби Статута.³⁹

Суд је такође надлежан над пунолетним физичким лицима који су држављани државе уговорнице Римског статута или државе која је прихватила надлежност суда по *ad hoc* основи (конкретна држава може у конкретном случају да прихвати надлежност Суда за само тај један случај).

Постојање принципа командне одговорности означава да Суд може судити и лицима која су по ланцу команде била надређена и самим тим издавала наређења за вршење геноцида.⁴⁰

Као и суд у Аруши, последњих година и Међународни кривични суд изложен је бројним критикама на рачун његовог рада. У прилог забринутости држава чланица иде чињеница да је од самог оснивања до дана на његов рад потрошено више од милијарду долара, а донете само две осуђујуће пресуде и то Томасу Лубанги и Гермаину Катанги за злочине у Демократској Републици Конго. Као битан разлог побуне против рада Суда стоје тврдње да се углавном расправљају злочини у Африци иако је првобитно основан за потребе решавања међународних кривичних дела.

У току прошле године три афричке земље Јужноафричка република, Бурунди и Гамбија на затвореној седници у Адис Абеби изјавиле су да желе да напусте суд из разлога што је превише усмерен на кажњавање афричких држављана упркос бројним злочинима који се дешавају у свету.

³⁹ Закон о потврђивању Римског статута Међународног кривичног суда „Сл. лист СРЈ бр.5 од 27.јуна 2001. године“

⁴⁰ Јанковић М. Б., Радивојевић З., (2011), Међународно јавно право, *op. cit.*, стр. 289-290.

Њихова забринутост о раду Суда изражена је кроз упућивање званичних писмама Генералном секретару Уједињених Нација у коме изражавају жељу да се у што краћем року покрене поступак њиховог из чланства Суда.

IV КРИВИЧНО ДЕЛО ГЕНОЦИДА У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Кривични законик Републике Србије ступио је на снагу 01. јануара 2006. године. У глави 34 законика предвиђена су кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом где је између осталог предвиђена инкриминација злочина геноцида.

Кривични законик Републике Србије чл. 370 предвиђа:

"Ко у намери да потпуно или делимично уништи неку националну, етничку, расну или верску групу као такву нареди да се врше убиства или тешке повреде тела или тешко нарушавање физичког или душевног здравља чланова групе или да се група стави у такве животне услове који доводе до потпуног или делимичног истребљења групе или да се примене мере којима се спречава рађање између припадника групе или да се врши принудно пресељење деце у другу групу или ко у истој намери изврши неко од наведених дела, казниће се затвором најмање пет година или затвором од тридесет до четрдесет година."⁴¹

Српско право преузело је елементе овог кривичног дела из Конвенције о спречавању и кажњавању злочина геноцида коју је без резерви међу првима ратификовала 1950. године. Ова кривична дела заправо представљају делатности којима се крше међународни уговори, споразуми и конвенције и нарушава или угрожава мир међу народима, безбедност човечанства, тј. друге вредности заштићене међународним правом.⁴²

Свако ко умишљајно у доба рата или мира крши одредбе члана 370 према закону казниће се казном затвора од најмање 5 година а највише од 30 до 40 година затвора. Сходно члану 375 ст. 1 и ст. 7 свако ко са другим договори да изврши кривично дело геноцида казниће се казном затвора од 3 месеца до три године а свако ко позива или подстиче на извршење геноцида казниће се затвором од једне до десет година.

⁴¹ Кривични законик Републике Србије (Службени гласник РС бр.85/2005, 88/2005- испр., 107/2005-испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016).

⁴² Јовашевић Д. (2010), Међународна кривична дела: одговорност и кажњивост, *op.cit.*, стр. 251.

Објекат напада приликом извршења геноцида јесте национална, верска, расна или етничка група људи која се по својим обележјима у нечему разликује од групе која врши кривично дело. Те је уједно и последица дела угрожавање опстанка такве групе. Објекат заштите овог кривичног дела јесу човечност и друге опште универзалне међународне вредности као што су живот, телесни интегритет, част, углед, основна људска права и слободе. Циљ инкриминације овог кривичног дела јесте заштита права на живот. Радња извршења одвија се на различите начине и то: убиствима или тешким повредама тела или тешким нарушавањем физичког или душевног здравља, стављање групе у такве животне услове који доводе до њеног потпуног или делимичног истребљења, предузимање мера којима се спречава рађање између припадника групе или вршење принудног пресељења деце у другу групу, те се може извршити како непосредно тако и издавањем наређења. Оно што је такође карактеристично за извршење геноцида јесте да не застарева протеклом времена и да могу бити процесуирани чак и највиши државни званичници ако постоји сумња да су извршили или на било који начин учествовали у извршењу геноцида па сходно томе извршилац може бити свако лице. За извршење дела код учиниоца потребан директни умишљај (*dolus coloratus*) који карактерише геноцидна намера.

Геноцид као међународно кривично дело одређују три битна елемента :

1. Објективни елемент – *actus rea*
2. Субјективни елемент – *mens rea*
3. Објекат дела – жртва.⁴³

Кривично дело геноцида предвиђено је било и Кривичним законом Савезне Републике Југославије чланом 141 у коме је инкриминисан злочин геноцида за чије извршење је била прописана казна затвора од двадесет до четрдесет година. Кажњиво је било и ако лице организује групу ради вршења геноцида при чему је предвиђена казна затвора од најмање пет година.

По тадашњем закону ко постане члан такве организоване групе бивао је кажњен казном затвора од најмање једне године а ако подстиче и позива на извршење дела санкционисано је било казном затвора од једне до десет година.

Предвиђене су биле и олакшавајуће околности у случају да припадник групе открије групу пре него што је и њеном саставу или за њу учинио кривично дело.⁴⁴

⁴³ Јовашевић Д. (2010), Међународна кривична дела: одговорност и кажњивост, *op.cit.*, стр. 257-260.

V ПОЈЕДИНА ТЕОРИЈСКА ЗАПАЖАЊА О ГЕНОЦИДУ

С обзиром на то да се геноцид појавио још у доба првих државних заједница те да је стални пратилац историје човечанства, могу се уочити неки елементи који се јављају приликом сваког новог извршења. То су пре свега стадијуми развитка геноцида, начини извршења као и порицање извршења дела.

5.1. Фазе у извршењу геноцида

Теоретичар који је већину свог живота посветио изучавању и борби против геноцида је др George Stenton, председник Genocide Watch-a. Он је 1996. године State Departmentу представио план превенције геноцида под називом “Осам етапа геноцида” у коме геноцид дели на осам развојних нивоа:

1. **Класификација**- Сви народи на различите начине и уз различите изговоре људе деле на две групе „ми“ и „они“, као на пример Немци и Јевреји, Тутси и Хути. Главни механизам да се ово предупреди је образовање институција које превазилазе такве поделе,
2. **Симболизација**- дају се називи одређених група као што су „Дигани“, „Јевреји“ или симболи као што је жута звезда за Јевреје под влашћу Немаца и сл. Главни механизам да се ово предупреди је на пример, забрана коришћења одређених симбола који пропагирају дискриминацију. Симболизација и класификација не морају нужно да доведу до геноцида осим ако немају за циљ дехуманизацију припадника одређене групе,
3. **Дехуманизација**-дехуманизацијом се превазилази људска одбојност према убиству, то је појава када чланови једне групе дехуманизују чланове друге групе тако што их изједначавају са дивљацима, животињама, пошастима. Пример дехуманизације постојао је у нацистичкој Немачкој када су Јеврејима давани бројеви уместо имена. Главни механизам да се ово предупреди је забрана дехуманизационе пропаганде и укидање радио станица које пропагирају овакво понашање.

⁴⁴ Кривични закон Савезне Републике Југославије ("Службени лист", бр.44/76-1329, 36/77-1478, 34/84-895, 37/84-933, 74/87-1743, 57/89-1441, 3/90-63, 38/90- 1217, 45/90-1340, 54/90-1773 и "Службени лист СРЈ", бр. 35/92-651, 37/93-816, 24/94-273, 61/01).

4. **Организовање**- геноцид је увек организована акција. Група људи се удружује у некакве видове паравојних формација и тако окупљена чини злочине. Главни механизам да се ово предупреди је забрана оснивања и удруживања у било какав вид такве организације.
5. **Поларизовање**- кроз медије екстремисти емитују поларизациону пропаганду. Шире мржњу и тиме широке народне масе подстичу на уништење. Да би се ово предупредило могу се модерним „лидерима“ ускратити визе, може им се одузети имовина, групама за људска права може се пружити посебна помоћ.
6. **Идентификовање**- људи се идентификују на основу своје расне, верске или националне припадности. Главни механизам да се ово предупреди је позивање на узбуну против геноцида.
7. **Истребљење**- фаза у којој „истребљивачи“ дехуманизују своје жртве. У овој фази жртвама може помоћи само хитна и ефикасна оружана интервенција. Морају бити створене стварне сигурне зоне и коридори за евакуацију.
8. **Негирање**- коначна фаза у развоју геноцида. Извршиоци геноцида увек поричу да су геноцид извршили. Врло често они и криве саме жртве за такве њихове поступке. Главни механизам да се ово предупреди је кажњавање учинилаца дела како на међународном тако и на националном плану.⁴⁵

Приликом изучавања појаве геноцида посебна пажња посвећује се негацији или порицању геноцида. То означава настојање да се оспори постојање геноцида или да се неки догађај протумачи на начин на који му се одузима карактеристика геноцида. Најчешћи разлог томе је политичке или идеолошке природе. Појединци али и читаве државе порицањем желе да се оgrade од учињеног дела и себе представе као борце против овог кривичног дела. Порицатељи могу бити појединци, јавност којој они припадају или државе које су извршиле геноцид.

⁴⁵ извор: genocidewatch.net, приступ 15.05.2017. године.

Порицање има више функција као што су преобликовање историје са циљем рехабилитације учиниоца геноцида и демонизовања жртве, напад на историјски дух и морал преживелих и потомака жртава са циљем отежавања процеса исцељења и многи други. У многим земљама је после Другог светског рата и страхотних дешавања приликом истребљења једног народа, дошло до измене законодавства. Многе земље као што је Аустрија, Белгија, Француска, увеле су као ново кривично дело „порицање геноцида“. Аустрија је 1992. године допунила ранији закон по коме се забрањује национал-социјалистичка немачка радничка партија и подржавање нацистичких циљева. Забрањује се порицање, оправдавање или подржавање национал-социјалистичког геноцида и злочина против човечности.⁴⁶ И у нашем Кривичном законнику у чл.387 ст.5 предвиђено је санкционисање геноцида. Наиме одређено је да „ко јавно одобрава, негира постојање или значајно умањује тежину геноцида, злочина против човечности и ратних злочина учињених против групе лица или члана групе која је одређена на основу расе, боје коже, вере, порекла, државне, националне или етничке припадности, на начин који може довести до насиља или изазивања мржње према таквој групи лица или члану групе, уколико су та кривична дела утврђена правоснажном пресудом суда у Србији или Међународног кривичног суда, казниће се затвором од шест месеци до пет година.⁴⁷

Према речима др. George Stenton-а постоје 12 начина порицања геноцида:

1. Смањивање броја жртава и изазивање сумње у веродостојност статистика,
2. Нападање оних који причају истину,
3. Тврдње да су смрти биле случајне и ненамерне,
4. Истицање чудних обичаја жртава,
5. Рационализација убијања,
6. Тврдње да су се силе отеле контроли,
7. Заstraшивање дипломата, претње да ако буду хапсили учиниоце биће и сами убијени или ће пак мир са њиховом земљом бити неостварив,
8. Правдање економским интересима,
9. Тврдње да жртве имају добар третман,
10. Тврдње да то што чине не спада у дефиницију геноцида,
11. Кривљење жртава,

⁴⁶ Карчић Ф. (2007). Кривично-правна забрана порицања геноцида-компаративна перспектива, Годишњак Правног факултета у Сарајеву, број 10, стр. 291

⁴⁷ Кривични законик Републике Србије (Службени гласник РС бр. 85/2005, 88/2005- испр., 107/2005- испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016), чл. 387 ст.5

12. Тврдње да су помирење и мир много важнији него оптуживање људи за учињен геноцид

У историји су познати многи примери порицања геноцида међу којима су геноцид Турака над Јерменима као и чувени геноцид у Сребреници. Због таквог начина порицања и ускраћивања информација о овим злочинима годинама и деценијама се води полемика о томе да ли су то уопште злочини који имају обележја геноцида или не. Многе именоване и неименоване жртве и њихове породице су остале ускраћене за истину о томе шта се тада и тамо заправо збило. Велики број људи је након извршеног геноцида порицало да уопште зна да се геноцид догодио, тачније да нису знали нити су видели такве злочине. Многи теоретичари заузели су став да је посебан вид негирања геноцида понашање које се огледа у свести о постојању геноцида (знају убиствима чланова одређене групе) али одбијају признања о постојању истог (убеђују себе да то није злочин и да се не дешава). Постоји искључива разлика између незнања за постојање геноцида и реченице "Не желим да знам за постојање геноцида".

Да ли из страха и борбе за сопствени живот или подржавања таквог чина појединци не желе да сведоче о убиствима? То је оно што посебно погађа жртве геноцида.

Спречавајући процес лечења траума минимизирају се њихове патње. Поред порицања геноцида постоји и случај парцијалног порицања геноцида тј. признавање да постоји само геноцидни "инцидент". Порицање геноцида има за циљ да лажира чињеницу које указују на постојање геноцида, изједначи извршиоце геноцида и жртве, прикаже жртве као извршиоце, укаже на постојање више зараћених страна које имају подједнаку одговорност и кривицу, прикаже извршиоце као борце за праву, обмане међународну јавност, охрабри извршење геноцида и др.

5.2. Однос геноцида и других међународних кривичних дела

Између кривичних дела предвиђених међународним правом постоје одређене сличности због којих је у појединим случајевима врло тешко направити разлику и одредити границу која показује да ли је и које кривично дело у конкретном случају извршено. Међутим, детаљнијом анализом кривичних дела може се утврдити та танка граница међу њима. Управо је проблематика разликовања кривичних дела омогућила је препознавање одређених сличности и разлика међу њима.

„Због појмовног садржаја геноцида како у међународном кривичном праву тако и у националним законодавствима, јавила се потреба да се он разграничи од осталих међународних кривичних дела а пре свега од прогона, истребљења, етничког чишћења и злочина против човечности.“⁴⁸

Сличност између кривичног дела геноцида и прогона огледа се у постојању дискриминаторске намере у време предузимања радње извршења, при чему се радња извршења подузима увек према припадницима одређене националне, расне, верске или етничке групе људи. Са друге стране оно по чему се разликују јесте да се код прогона ради о прогону на политичкој, расној и верској основи где су жртве сами појединци док су код геноцида жртве припадници читаве групе људи.⁴⁹

Сличност између кривичног дела геноцида и истребљења јесте у томе што су оба уперена на вршење масовних убистава док се као разлика издваја чињеница да је основни елемент геноцида геноцидна намера док те намере нема код истребљења. Код истребљења жртве могу бити искључиво цивили код се геноцид може вршити и над нецивилним становништвом. Жртве истребљења су доведене у ситуацију истребљења због политичког опредељења, физичких особина или пак због чињенице да су се нашле на одређеном географском простору док се приликом геноцида жртве карактеришу према својим националним, расним верским и етничким карактеристикама.

Кривично дело геноцида и етничко чишћење су у неким међународним документима поистовећени те међу њима не постоји разлика. Међутим, детаљнијом анализом може се увидети да насилно расељавање само по себи није геноцид али уз постојање убистава великог броја припадника одређене групе може довести до етничког чишћења циљане групе.

Сличност између кривичног дела геноцида и злочина против човечности огледа се у томе што су оба део шире целине, управљена су на масовно кршење људских права и вршење масовних убистава. Оно што разликује ова два кривична дела јесте да радња извршења злочина против човечности обухвата много више различитих делања од геноцида, код њих не постоји геноцидна намера, ширег су опсега од геноцида а жртве

⁴⁸ Јовашевић Д. (2016) Злочин геноцида у теорији и пракси : Међународно и кривично право Босне и Херцеговине, Зборник института за криминолошка и социолошка истраживања, број 1, стр. 27-29

⁴⁹ Јовашевић Д. (2016) Злочин геноцида у теорији и пракси : Међународно и кривично право Босне и Херцеговине, *op.cit.*, стр. 27-29

су опредељење због политичког опредељења, физичких особина или пак због чињенице да су се нашле на одређеном географском простору.⁵⁰

VI ГЕНОЦИД У ПРАКСИ МЕЂУНАРОДНИХ СУДОВА

6.1. Геноцид у Сребреници према пресуди СС/Р.І.С./839-t од 19. априла 2004. године међународног кривичног суда за бившу Југославију

Геноцид у Сребреници, познат и као масакр у Сребреници, догодио се између јула и августа 1995.године на територији бивше Југославије. У анализама стоји чињеница да је од Другог светског рата то био највећи злочин у Европи, праћен бројним контроверзама. Постоје бројна неслагања у погледу овог злочина, како у вези извршилаца злочина, броја страдалих, начину њиховог страдања, начину сахрањивања и идентификовања, накнадним сахрањивањима тако и у погледу полемике да ли се може окарактерисати као геноцид или не.

Наиме, дешавања која су претходила овом међународном злочину дешавала су се још почетком деведесетих година. У то време, увелико се водио грађански рат у Босни и Херцеговини а који је уско повезан за распадом велике Југославије. Теоретичари наводе да је читава историја мирног суживота на простору БиХ у ствари обезбеђивана споља и присилно посредством окупацијских војски (пре свега турске и аустроугарске) и да је до сукоба почело долазити онда када су „дизгине“ попуштане.⁵¹ Након референдума за независност БиХ по одвајању некадашњих држава Југославије, Савет безбедности Организације Уједињених нација одлучио је да део Босне и Херцеговине, тачније Сарајево, Тузлу, Жепу, Горажде, Бихаћ и Сребреницу прогласи демилитаризованим зонама уз стално снабдевање хуманитарном помоћи и присуство војних снага између којих ће бити и припадници UNPROFORA (United Nations Protection Forces – Заштитне снаге Уједињених нација).

Сребреница је била замишљена као безбедна енклава у којој би се цивилно становништво заштитило од рата. Међутим, резолуција којом је донета таква одлука није испоштована. Како се наводи, војска босанских Срба је према невиним цивилима на том подручју поступала изузетно брутално, гнусно и без имало поштовања.⁵²

⁵⁰ Јовашевић Д. (2010), Међународна кривична дела: одговорност и кажњивост, op.cit., стр. 260-262.

⁵¹ Кецмановић Н. (2007), Немогућа држава, Београд, „Филип Вишњић“, стр.30

⁵² Пресуда Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију IT-98-33-A од 19.априла 2004.године.

То је био део Дринског корпуса који је био под командом генерала Радислава Крстића. Сви злочини су углавном извршени у зони која је била под командом поменутог генерала.

Није непознато, што и стање након дешавања на овим просторима потврђује, да је српско становништво највише страдало, иако се управо они осуђују као агресори и подстрекачи рата. У прилог томе стоји чињеница да је након рата у Босни и Херцеговини у потпуности исељено српско становништво из 13 крајишких општина, а готово сви Срби су напустили Сарајево.⁵³ Као у сваком оружаном сукобу, највише је пострадао цивилно становништво. Документи са сведочанствима о злочинима над њима показују стравичне размере злочина и метода мучења и убијања. Број жртава ни приближно није сагледан јер су се до јавности пробили само делови информација. На територији државе основани су бројни концентрациони логори махом са женама, децом и старим лицима. Многи од њих су пребацивани у затворе, а многи одмах убијани. Један од тих логора био је концентрациони логор Омарска код Приједора. Сматра се да су у том логору српске снаге затвориле и под оружаном стражом у нељудским условима чувале босанске Хрвате и Муслимане које су зверски мучили, убијали, тукли и сексуално злостављали.⁵⁴ За злочине у овом логору пред Хашким трибуналом вођен је поступак у предмету против Мирослава Квочке и др. у којем су сви оптужени оглашени кривим за поступања у логору.⁵⁵ Како није могао да се прати траг жртава у логорима, остало је питање њихових судбина.

Са жељом да се обавесте највиши представници Организације Уједињених нација, других међународних организација и институција и читаве европске заједнице те да јавност има свеобухватан увид у злочине који су се тада дешавали, највиши државни органи Социјалистичке Федеративне Републике Југославије непрестано су слали меморандуме, писма и мишљења са надом да ће се међународна јавност заузети и помоћи у решавању насталог проблема.⁵⁶

⁵³ Алексић М. (2000), Срби, избеглице, прогнаници и расељена лица крајем XX века, Универзитет у Београду, Центар за стратешке студије, стр.203

⁵⁴ Оптужница Међународног кривичног суда за бившу Југославију у предмету СТ/Р.І.С.940-т, извор www.icty.org.

⁵⁵ Пресуда жалбеног већа суда у Хагу у предмету Тужилац против Мирослава Квочке и др. у предмету СТ/Р.І.С.940-т, извор www.icty.org.

⁵⁶ Маслић А. (1993), Злочин је злочин прећутати, Нови Сад, ИП „Мегилот“, стр. 1.

Поводом догађаја деведесетих година у Босни и Херцеговини, а у вези са наводним убијањем припадника муслиманске вероисповести, охрабрени подршком Сједињених Америчких држава, 20. марта 1993.године, у јеку рата, амерички професор међународног права Francis A. Voyle је по овлашћењу Републике Босне и Херцеговине, поднео Захтев за покретање судског поступка Међународном суду правде, против Савезне Републике Југославије. Истог дана поднет је и захтев да се донесу привремене мере којим би се СР Југославија позвала да прекине агресију и геноцид у Босни и Херцеговини.⁵⁷ Одмах потом Савезна Република Југославија наступила је као тужилац против десет држава чланица Северноатлантског пакта (НАТО- пакта) који су у операцији *Deliberate force* у рату бомбардовали њене положаје. То је резултирало и подношењем тужбе Хрватске против Савезне Републике Југославије.⁵⁸

Читава пријава базирана је на ратној пропаганди и преувеличаним догађајима и бројкама. На Србију је тада пао велики задатак, требало се одбранити од тужбе БиХ али и поправити „имиџ“ Србије у међународним односима и у очима међународне јавности. Одмах потом, наредне године БиХ је Међународном суду правде поднела образложену тужбу против Србије која је била поткрепљена међународним документима и мањим претеривањем него што је описано у претходној пријави. Циљ свега тога био је да се злочини представе као геноцид и да се уклопе у дефиницију геноцида према Конвенцији о спречавању и кажњавању злочина геноцида. У тужби је дат основ за шире тумачење одредби Конвенције у којем стоји да и силовања и етничко чишћење могу бити и јесу видови геноцида. Као одговор на тужбу СР Југославија поставила је противтужбу која је била врло контрадикторна и садржала је појмове који су мешали мотив са намером за уништење групе као такве.

Оно што су поднесци Југославије тврдили јесте да је оно што је учињено била реакција на претходно убијање Срба - освета. Како примећује Радослав Стојановић у својој књизи "Србија пред међународним судом правде", освета може бити мотив злочина, али тек ако садржи намеру уништења групе као такве она може представљати кривично дело геноцид.⁵⁹

⁵⁷ Стојановић Р(2007), Србија пред Међународним судом правде- Одбрана. Београд, „Филип Вишњић“ стр.11-15

⁵⁸ Деган В.(2016) Злочин геноцида пред Међународним судом у Хагу, Сплит, Зборник радова Правног факултета, стр. 332.

⁵⁹ Стојановић Р(2007), Србија пред Међународним судом правде- Пресуда. Београд, „Филип Вишњић“ стр.40

Тек ако се докаже да освета није садржала намеру за уништење онда се може одбацити квалификација злочина као чин геноцида.

Оно што је била најслабија карика одговора на тужбу као и противтужбе Србије јесу докази који су били врло контрадикторни и међу којима је као доказ навођена домаћа штампа (новински чланак) у којој су садржани подаци о дешавањима у БиХ.

Лош почетак одбране окончан је узвратним одговором 1999. године који је био знатно темељнији, професионалнији и објективнији. Стварањем новог тима на помолу је био исход поступка који је погодовао Србији. Тим експерата на челу са др Јанковић Иваном, адвокатом из Београда, уз бројне домаће и стране еминентне стручњаке, озбиљно је приступио свестраним истраживањима питања БиХ, те је темеље одбране поставио на виши и изузетно професионалан међународни ниво. То је дало добар основ за одлуку која ће бити донета тек 2007. године. Одмах по преузимању дужности правни заступници поднели су приговор персоналне надлежности суда у којем су оспоравали надлежности Суда према држави БиХ тврдећи да Босна никада није успоставила власт на територији на којој претендује те да после распада Југославије она нема статус државе те да не може бити чланица Конвенције о спречавању и кажњавању злочина геноцида. Пресудом Суда од 1996. године одбачен је приговор и Суд је утврдио да је надлежан за поступање у овој правној ствари. Међутим, 2004. Суд је утврдио да није надлежан за поступање по тужби Србије и Црне Горе против држава НАТО пакта због бомбардовања 1999. године, те је то био повод да се поново покрене питање надлежности Суда у спору БиХ - Србија. Међународни суд у својој пракси веома рестриктивно тумачи своју надлежност приликом изрицања правде државама чланицама. Он две трећине свог времена проведе одлучивајући о надлежности док у остатку времена одлучује о меритуму спора.⁶⁰ Како је ствар била пресуђена 1996. године суд се везао за ту пресуду и донео коначну одлуку о надлежности те је поступак настављен.

Посебан проблем представио је рад Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију који се бавио кривичним аспектом геноцида у Босни и који је донео бројне пресуде и спровео бројне доказе на овом пољу. То нимало није олакшало положај одбране у спору пред Судом. Након дуготрајног поступка Суд правде установио је да се упркос масовним убиствима босанских Муслимана не може

⁶⁰ Деган В. (2016). Злочин геноцида пред Међународним судом у Хагу, *op.cit.*, стр. 330

закључити да су Срби имали намеру да изврше геноцид у Босни и Херцеговини, већ да се та намера препознаје само на територији Сребренице.

Како је суд одлучио да се одговорност Србије цени само сходно злочинима у Сребреници, то је циљ српске одбране био остварен.

Битно је истаћи да током целог поступка правни тим Србије није негирао постојање злочина, због чега је претеривање БиХ дошло до изражаја и испољило се на неповољан начин по њих. Објективним приказивањем стања и изношењем објективних чињеница, правни тим Србије изнедрио је пресуду у којој је Србија ослобођења одговорности да је извршила геноцид, али је одговорна за неиспуњење обавеза преузетим међународним уговором.

На основу тога одбијен је захтев БиХ за накнаду нематеријалне и материјалне штете због злочина у Сребреници. Једина обавеза која је приписана Републици Србији јесте остварење пуне сарадње са Трибуналом у Хагу.⁶¹

Некадашњи генерални секретар Уједињених нација Кофи Анан је на прослави годишњице рада Међународног суда правде истакао да је управо случај БиХ против Србије дало већу улогу и значај овом правосудном органу УН. Председник Суда, Carmel Agius је на 22. комеморацији за жртве геноцида у Сребреници истакао пресудну улогу коју је Суд имао приликом истраживања злочина. Наиме, по његовим тврдњама, пресуде које је суд донео биле су поткрепљене највећим пројектом DNK идентификације жртава у историји.

Суд је коначно утврдио да гнусни злочини који су се тамо десили чине геноцид, упркос бројним порицањима злочинаца да је до тога дошло и да се може квалификовати као геноцид. Наиме, Босна и Херцеговина је прва држава која је од доношења Конвенције о спречавању и кажњавању злочина геноцида оптужила неку државу - Савезну Републику Југославију а касније и Србију и Црну Гору и Републику Србију као правне следбенике СРЈ, за "злочин над злочинима".

Међународни кривични суд за бившу Југославију је први међународни кривични суд који је изрекао осуђујуће пресуде за геноцид у Европи. Он је први заузео став и представио међународној јавности чињеницу да нико неће избећи одговорност за почињени геноцид.

⁶¹ Стојановић Р(2007), Србија пред Међународним судом правде- Одбрана. op.cit. стр.11-26

Након дугогодишењег рада, у априлу 2004. године Жалбено веће Хашког трибунала је, у предмету против Радослава Крстића,⁶² утврдило да је године 1995. у Сребреници почињен геноцид.

Наиме, генерал-мајор Радослав Крстић је спорне године у Сребреници био на челу Војске Републике Српске која је, према жалбеној пресуди учинила кривично дело геноцида над више од 7.000 мушкараца муслиманске вероисповести и протерала више хиљада муслиманске деце из енклава. Претресно веће тврдило је да је генерал-мајор имао намеру да убија све муслиманске војно способне мушкарце, чиме је испољио геноцидну намеру према заштићеној групи муслиманског становништва, а сходно чл. 4 Статута Суда.

Одбрана је тврдила да је у овом случају сам суд проширио дефиницију геноцида из Статута, те да је поред физичког и биолошког истребљења у елемент геноцида додао и географско расељавање као вид испољавања намере уништења.

Одбрана је чврсто заступала становиште да је генерал- мајор желео да поменуто становништво елиминира искључиво као војну претњу. Упркос томе, Претресно веће утврдило је да у овом случају није прављена разлика између војних и цивилних лица, те да су убијана и лица која су тешки инвалиди или су старији мушкарци или деца која нису дорасла ношењу оружја. Стога, становиште одбране није било прихваћено. У пресуди Суда утврђено је да је геноцид у Сребреници имао за последицу и физичко истребљење муслиманског живља са тих простора. Како се преко петине становништва тада водило као нестало, а у складу са муслиманском вером, њихове жене се не могу преудати и имати још деце чиме је директно спречено рађање у оквиру групе што представља још један битан елемент за постојање злочина геноцида. Снаге Војске Републике Српске су тада присилно премештале жене и децу у друга подручја чиме су и спречиле директан контакт мушкараца и жена.

Одбрана је одговорно тврдила и показала да таква намера код учинилаца није постојала већ да је пресељење жена и деце било искључиво мотивисано жељом да се избегне међународна осуда, те да се они поштеде страдања која су се дешавала у Сребреници. Како је генерал- мајору Радославу Крстићу стављано на терет то да је он, као командант оружаних снага војске Републике Српске, слао наредбе за вршење погубљења те помагао у извршењу дела, Претресно веће тврдило је да он сам

⁶² Пресуда Жалбеног већа међународног суда у Хагу СС/П.І.С./839-т од 19. априла 2004. године.

непосредно и директно учествовао у злочинима. Насупрот томе, истицало се да је у то време доста акција спровођено ван редовног ланца команде. У прилог одбране а на штету ове тврдње ишла је чињеница да је заштићени сведок у поступку посведочио да генерал и његов корпус нису знали за активности које је вршила војна полиција, те да нису били умешани у погубљења.

Након свих спроведених доказа Међународни кривични суд за бившу Југославију у предмету Тужилац против Радослава Крстића донео је пресуду којом је окривљени осуђен на казну затвора у трајању од 46 година. На пресуду је уложена жалба након чега му је казна умањена на 35 година затвора, а одговорност преквалификована у „помагање у извршењу геноцида“. Године 2014. ова казна смањена му је на 25 година затвора. Општи принципи коришћени у овом предмету приликом одмеравања казне туженику обухватају тежину кривичних дела за које се оптужени теретио, општу праксу одмеравања казне у судовима бивше Југославије, личне прилике осуђеног као и отежавајуће и олакшавајуће околности. Када је реч о принципима који се односе на тежину кривичних дела Радислава Крстића, утврђено је да он није имао геноцидну намеру за извршење дела те је то знатно утицало на смањење његове казне, а сходно ставу Суда да облик саучесништва, који није постојао код генерала Крстића, приликом извршења геноцида са собом носи знатно већу одговорност. Приликом изрицања казне, узета је у обзир и пракса изрицања казне у судовима бивше Југославије. Иако Суд њом није везан, сходно интересима правде узео је у обзир и смањено казну.

На смањење казне утицала је и природа давања на коришћење средстава и ресурса Дринског корпуса, чињеница да је генерал тада релативно кратко био на челу Корпуса те да је врло кратко био присутан приликом извршења дела а посебно његово писмено наређење да се према Муслиманима поступа хумано.

Утврђено је да је Србија према Конвенцији о спречавању и кажњавању злочина геноцида крива што није спречила извршење геноцида. Упркос бројним изворима који тврде супротно и који су поткрепљени и подржавани од стране сила Запада, Србија није крива за непосредно извршење, учествовање, помагање или подстицање на

вршење геноцида. Једина одговорност која се приписује Србији, сходно становишту Међународног кривичног суда, јесте та што није спречила извршење геноцида.⁶³

Коначне пресуде које су донете пред Хашким трибуналом изазвала су велико неодобравање јавности, јер пре свега нису испунила очекивања жртава злочина почињених на овим просторима.⁶⁴

6.2. Геноцид у Руанди према пресуди ICTR-96-4-1 међународног трибунала за Руанду

Године 1994. на Кигали аеродрому срушио се авион у којем су били председник Руанде Јувенал Хабиаримана и председник Бурундије Циприен Нтариамира. Њихова смрт била је повод за отпочињање великог рата у Африци, а који је био праћен политичким и етничким димензијама. Оно што је почело у Кигалију убрзо се проширило на остале делове Руанде.

Борба за превласт и испољавање велике мржње према другим племенима попримили су енормне размере. Десили су се незапамћени злочини проткани мржњом два племена.

За злочине геноцида који су се догодили 1994. године у Руанди процесуиран је велики број људи. Међу њима је и Жан Пол Акајесу, учитељ, школски инспектор и члан републичког демократског покрета. У поступку који се водио против њега оптужен је да је као градоначелник комуне Таба у којој је живео имао потпуну контролу над полицијом и жандармеријом, као и контролу над спровођењем закона што је довело до великог броја убистава, силовања и премлаћивања припадника племена Тутси. Сматра се да је већи део племена Тутуси страдао управо у комуни на чијем је челу био Акајесу.

У периоду од априла до јуна 1994. године стотине припадника племена Тутси, због ситуације која је настала, тражило је азил у поменутој комуни. Дошавши на територију под контролом Акајесуа почело је њихово истребљење. Зверска мучења, убијања и подвргавања најсуровијим условима били су само један од погрешних начина комуникације два зараћена племена. Том приликом нису поштеђене ни жене, што је показала чињеница да је велики број њих подвргнут сексуалном насиљу и

⁶³ Стојановић Р.(2007), Србија пред Међународним судом правде- Пресуда. Београд, „Филип Вишњић“ стр.10-25

⁶⁴ Деган В. (2016). Злочин геноцида пред Међународним судом у Хагу, *op.cit.*, стр. 329.

премлаћивању од стране полиције и жандармерије, чиме је дошло до насилних смрти и озбиљног нарушавања телесног интегритета жртава. Акајесу је као орган стабилности у комуни веома често и сам присуствовао овим чиновима, чиме је подстицао своје истомишљенике на извршавање оваквих ужаса. Акајесу је, између осталог, оптужен и за посредовање у убиству локалног учитеља, иначе припадника Тутси племена. Наиме, прави злочинац је ухваћен и предат Акајесуу, који га упркос бројним доказима није осудио.

Иако је имао овлашћење и дужност да оваква понашања сузбије и осуди најстрожом казном, он то није учинио нити је позвао регионалне или националне власти да то спрече.

С тим у вези постао је одговоран и за неспречавање извршења геноцида и подстрекивање на извршење овог злочина. У потрази за припадницима супротстављеног племена, он је кренуо у проверу свих кућа у својој комуни, тражећи од укућана да одају припаднике, при чему су до информација долазили уцењивањем, премлаћивањем и неретко убијањем. Приликом извршења геноцида убијен је велики број мушких припадника Тутуси племена али и племена Хути који су били супротстављени оваквом понашању Акајесуа и његових присталица.

Створено стање у Руанди довело је до дисбаланса у односу на мушку и женску популацију што је резултирало да је за 70% било више жена него мушкараца, чиме се директно остварио један од нужних елемената геноцида - спречавање рађања у оквиру групе. Какво је стање створено тада у држави, показује чињеница да је и данас, након више деценија положај жена у Руанди веома лош. Упркос доношењу бројних закона, њима је и даље онемогућено да приступају образовним институцијама, оне су на ивици сиромаштва и још увек су третиране као објекти изложене насиљу.⁶⁵

Према оптужници која је пред Трибуналом за Руанду подигнута он је оптужен по 15 тачака за геноцид, директно и јавно подстицање геноцида, злочине против човечности (истребљење, убиство, мучење, силовање и друга нечовечна дела), силовања у Руанди, као и кршењу одредби чл. 3 Женевских конвенција. Неуспели су били покушаји одбране да Акајесуа ослободе од оптужби под наводима да он, иако је био на челу комуне и главнокомандујући полиције и жандармерије, није био у могућности да спречи злочине. Одговорно су тврдили да је он био само пијун и жртва

⁶⁵ Doan L. (2010), *Rwandan women and the 1944 Genocide: the effect of their social and political roles*, Washington D.C., Geogretown University, стр. 4.

злочинаца Табе. Након спроведеног поступка осуђен је за геноцид, директно и јавно подстицање геноцида, као и за извршење злочина против човечности. Ослобођен је да је својим поступцима тешко повредио чл. 3 Женевских конвенција. Пресудом је осуђен на казну доживотног затвора.⁶⁶ Приликом одмеравања казне Акјесуу, у обзир је узета тежина извршеног кривичног дела (објективне околности) као и лична својства учиниоца (субјективне околности).

Осим Акајесуа, пред трибуналом за Руанду осуђене су и жене које су политички као и на други начин помагале у извршењу геноцида. То је било први пут у пракси да су једне жене осуђене за овакве злочине. У поступку који се водио против две часне сестре Марије Кизито и Гертруде Муканганго утврдило се да су оне учествовале у помагању извршења геноцида. Наиме, часна сестра Гертруда је одбила да нахрани и прими у манастир 3.500 избеглица који су, бежећи од злочина, потражили азил у манастиру. Називајући их "прљави", уз помоћ полиције их је протерала у крајеве из којих су избегли. Часна сестра Марија је осуђена да је као помагач у извршењу геноцида набавила канту бензина којим су спалили живе жртве након чега им је она, са угљенисаних тела скидала драгоцености. Оне су, према наводима оптужнице предале око 7.000 чланова племена Тутси њиховим убицама.⁶⁷

Упркос борби против свих облика геноцида, Међународни трибунал био је неефикасан и врло скуп чему је допринео и сам систем кривичног правосуђа у држави. О слабом напредовању суда говори и чињеница да су до сада у Аруши оптужене 63 особе, њих 45 је ухапшено а деветорици се суди. На суђење чека њих 27, док је само осморо оптужено. Судско веће Трибунала, са председавајућим судијом Вилијамом Секулеом, изрекло је 2003. године једну казну доживотног затвора, бившем градоначелнику Мукинга, Јувеналу Кајелијелу иначе припаднику Хуту племена.⁶⁸ На Уједињене нације пале су многе критике након догађаја у Руанди. Наиме, сматра се да су Нације могле да спрече масакр тако што ће послати мировне трупе на територију сукоба. Уместо тога донеле су одлуку о смањењу броја трупа на око 270. Уз то неке земље као што су Сједињене Америчке државе, Француска и Белгија одбиле су да пошаљу трупе, а Савет Безбедности Уједињених нација је обуставио слање помоћи Руанди. Упркос томе, суд у Аруши ипак представља и прекретницу у међународном праву.

⁶⁶ Judgment in Akajesu case no ICTR-96-4-1, извор: www.unictt.unmit.org, приступ 06.10.2017. године.

⁶⁷ Roshinder S. (2012), Women in Rwandan genocide, Gender and peace studies, Academic Article

⁶⁸ Јовашевић Д. (2015), Одговорност и кажњивост за злочин геноцида, *op.cit.*, стр. 402-403.

VII ZAKЉUЧNA RAZMATRAЊA

Од постанка првих државних заједница до данас, прошло је много векова. Данашње државне заједнице и принципи функционисања државног апарата су умногоме напредовали у односу на ондашње прве градове-државе. Иако су данашње државе, државни апарат али и људи на вишем ступњу интелектуално- физичког развоја постоје одређене сличности у поступању и понашању које указују на остатке одређеног вида примитивизма. Не знајући како да се изборе са постојањем одређених различитости, наши преци су прибегавали методама истребљења, поробљавања и протеривања припадника одређених група које су по нечему биле нетипичне у односу на оно на шта је „ већина“ навикла. Не знајући на који начин да успостави односе мира и међусобног уважавања, прибегавли су методама примене силе. Иако нас од тада деле године у којима је „савестан и свестан“ свет схватио и прихватио различитости, постоје показатељи који доказују управо то да протек времена није допринео развоју свести код појединаца. Да ли из страха или мржње према другима државе али и појединци прибегавају таквим поступањем нећемо сазнати све док свест појединаца не достигне већи ниво.

Учећи на грешкама, пре свега након геноцида нацистичке Немачке, послератни свет унеколико је схватио да постоје одређена понашања која не воде напредку ни света ни појединих држава. Водећи се документима, пре свега конвенцијама о људским правима, установила су се одређена правна правила која би умногоме допринела сузбијању геноцида али и других кривичних дела која спречавају напредак и развитак држава. Упркос бројним међународним документима и санкционисања противправних понашања, још увек постоје они који прибегавају оружју у случају постојања различитости. Много ће још векова проћи, док друштво не схвати прави значај неприкосновености људског живота. Много ће бити потребно да се схвати значај одржавања добрих међуљудских односа и неопходности заједништва. Пре свега ће морати да представници држава заузму јединствени став по питању извршења геноцида те да у случају постојања истог предузимају јединствене мере и најстроже казне за извршиоце. Данашња пракса дуготрајног трајања суђења, потпомаже распрострањеном схватању да у свему постоји примат јачега. Из тих разлога, постоји велика доза неповерења у судство и праксу међународних судова. Године истраживања различитих злочина само доприносе и оправдавају такво схватање већине.

VIII ЛИТЕРАТУРА

Извори на српском језику

1. Алексић М.(2000), Срби, избеглице, прогнаници и расељена лица крајем XX века, Универзитет у Београду, Центар за стратешке студије
2. Василијевић А.(1996), Међународни кривични трибунал, Београд, Прометеј
3. Николић Д. (2010), Историја права, Ниш, Свен.
4. Деган В.(2016), Злочин геноцида пред Међународним судом у Хагу, Сплит, Зборник радова Правног факултета
5. Николић Д., Ђорђевић А.(2010), Законски текстови старог и средњег века, Ниш, Правни факултет
6. Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања (2016), број 1, Београд, Институт за криминолошка и социолошка истраживања
7. Јовашевић Д. (2010), Међународна кривична дела: одговорност и кажњивост, Ниш, Правни факултет
8. Јовашевић Д.(2015), Одговорност и кажњивост за злочин геноцида. Зборник радова Правног факултета у Нишу
9. Јанковић М. Б., Радивојевић З., (2011), Међународно јавно право, Ниш, Правни факултет
10. Јовашевић Д. (2016) Злочин геноцида у теорији и пракси : Међународно и кривично право Босне и Херцеговине, Зборник института за криминолошка и социолошка истраживања, број 1.
11. Кецмановић Н.(2007), Немогућа држава, Београд, „Филип Вишњић“
12. Маслић А.(1993), Злочин је злочин прећутати, Нови Сад, ИП „Мегилот“
13. Стојановић Р.(2007), Србија пред међународним судом правде- Одбрана, Београд, „Филип Вишњић“
14. Стојановић Р.(2007), Србија пред међународним судом правде- Пресуда, Београд, „Филип Вишњић“
15. Карчић Ф. (2007).Кривично-правна забрана порицања геноцида-компаративна перспектива, Годишњак Правног факултета у Сарајеву

Извори на страном језику

1. Amstutz M. (2008), International ethics, Maryland USA, Rowman & Littlefield Publishers Inc
2. Doan L. (2010), Rwandan women and the 1944 Genocide:the effect od their social and political roles, Washington D.C., Geogretown University
3. Kjell M., (1999), Holocaust and genocide studies: Survey of previous research, Uppsala, Uppsala university
4. Roshinder S. (2013). Women and the Rwanda Genocide, Academic Articles.
5. Raphael Lemkin, (1947), Genocide as a crime under Internentional Law, American journal of International law

Коришћене интернет странице:

1. www.preventgenocide.org
2. www.genocide watch.org
3. www.vreme.co.rs
4. www.unictr.unmict.org
5. www.un.org
6. www.icty.org
7. www.history.com
8. www.enciklopedija.hr
9. www.institute-genocid.unsa.ba
10. www.intermagazin.rs

Попис остале истраживачке грађе

1. Статут Међународног кривичног суда за бившу Југославију (са последњим изменама 2009. године Резолуцијом 1877)
2. Кривични законик Републике Србије (Службени гласник РС бр. 85/2005, 88/2005- испр., 107/2005-испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016)
3. Кривични закон Савезне Републике Југославије ("Службени лист", бр.44/76-1329, 36/77-1478, 34/84-895, 37/84-933, 74/87-1743, 57/89-1441, 3/90-63, 38/90-1217, 45/90-1340, 54/90-1773 и "Службени лист СРЈ", бр. 35/92-651, 37/93-816, 24/94-273, 61/01)
4. Закон о потврђивању Римског статута Међународног кривичног суда („Сл. лист СРЈ“ бр.5/2001)
5. Пресуда жалбеног већа међународног суда у Хагу у предмету Тужилац против Радислава Крстића, СС/Р.І.С./839-т од 19. априла 2004. године
6. Пресуда Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију, IT-98-33-А од 19. априла 2004. године
7. Отужница Међународног кривичног суда за бившу Југославију у предмету СТ/Р.І.С.940-т
8. Пресуда жалбеног већа суда у Хагу у предмету Тужилац против Мирослава Квочке и др. у предмету СТ/Р.І.С.940-т од 28. фебруара 2005. године
9. Оптужница Међународног трибунала за Руанду у случају Акајесу бр. ICTR-96-4-1

IX САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ

Геноцид је међународно кривично дело које се огледа у намери потпуног или делимичног уништења једне националне, расне, верске или етничке групе људи. Оно по чему се ово кривично дело разликује од других јесте радња извршења кривичног дела која се огледа у убиствима чланова групе, тешким повредама физичког или менталног интегритета чланова групе, намерном подвргавању чланова групе животним условима који треба да доведу до њеног потпуног или делимичног уништења, примењивању мера уперених на спречавање рађања у оквиру групе као ипринудном премештању деце из једне групе у другу. Иако је законодавством први пут санкционисан и регулисан тек 1948. године доношењем Конвенције о спречавању и кажњавању злочина геноцида, појава геноцида датира још од најранијих фаза организовања државних заједница. Стога се може узети да је он један од најстаријих злочина који кроз векове своја основна обележја није у битноме мењао. Познати су примери геноцида у којима су народи покушавали да своје територије прошире тако што ће одређене заједнице људи који имају неке заједничке карактеристике у потпуности или делимично уништити применом најразличитијих метода. Примитивизам тих народа није остао само забележен у давној историји света. Напротив, у периоду око 1915. године, у Турској се десио велики геноцид над Јерменима који је у аналима остао упамћен као "Велики злочин". Страдао је велики број припадника јерменске заједнице док су они који су преживели и данас остали расути по свету као националне мањине. И касније, у периоду Другог светског рата јавио се геноцид у много већем обиму и са бројним и несагледивим последицама када је Нацистичка Немачка, вођена идејом свог вође Адолфа Хитлера о стварању јединствене расе Аријеваца, отпочела планско и систематско уништавање свих Јевреја, Срба и Рома под образложењем да су сви они "нижа раса". Ужаси који су се тада десили постали су повод доношења Конвенције о спречавању и кажњавању злочина геноцида 1948. године која је у свету наишла на велико одобравање и била потписана од стране већине тадашњих држава. Основна идеја доношења оваквог акта била је да се такви гнусни злочини никада више не понове. Упркос томе, чак су се и у годинама по доношењу поменуте Конвенције јавили злочини геноцида у исто тако страшном светлу али сада са још већим порицањем и прикривањем стварних чињеница.

Као један од геноцида који се јавио после обавезивања држава света да спрече и казне геноцид јесте геноцид у Сребреници, један од најконтроверзнијих злочина данашњице за који се везују бројне несугласице у погледу како извршилаца дела тако и броја жртава. Ни геноцид у Руанди који су извршили припадници Хуту племена над припадницима Тутси племена није остао незабележен и признат.

Ови, као ни бројни други примери геноцида нису били приказани у светлу правих дешавања. У сваком од њих понаособ постојало је порицање извршилаца да је до геноцида уопште дошло, подвлачење чињенице да су то само последице грађанских ратова и истицање да је мир у свету много важнији од оптуживања за извршење геноцида. Извршиоци су се на све начине трудили да прикажу да је у ствари сав тај злочин потекао управо од самих жртава, да су њихови чудни обичаји довели до њиховог истребљења и да су уствари њихове смрти биле случајне и ненамерне. Све је то довело до омаловажавања како самих жртава геноцида тако и до понижавања њихових породица. Многе породице, и након вишедеценијског чекања, још увек не знају како су страдали њихови вољени и где се налазе њихови посмртни остаци. То је умногоме смањило поверење у институције које се баве расветљавањем тих злочина чему помажу и дугогодишњи поступци који се воде против лица која су починила геноцид. Управо је циљ овог мастер рада био да се уколико је могуће ближе покажу узроци и последице геноцида као међународног кривичног дела те да се спречи даље лоше поступање са онима који су поднели највећу жртву из неоправданих разлога. Како постоји све већи број међународних докумената који предвиђају све већи обим људских права, постоји неопходна потреба да се друштво доведе до стадијума када појединима неће бити "наметнуто" поштовање истих.

Кључне речи: међународно кривично право, међународна кривична дела, геноцид, кршење основних људских права.

Х БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА

Костић Јована, рођена је 12.09.1992. године у Лесковцу, Република Србија. Основну школу "Јосиф Костић" , Основну музичку школу "Станислав Бинички"- одсек за клавир као и друштвено-језички смер у гимназији "Станислав Вељковић- Зеле" завршила је у родном граду. Године 2011. уписала је основне академске студије на Правном факултету Универзитета у Нишу а по завршетку истих и мастер академске студије унутрашњих послова 2015. године такође на Правном факултету Универзитета у Нишу. У току трајања студија обављала је праксу у Полицијској управи у Лесковцу, на одељењу криминалистичке полиције а потом и у Основном суду у Лесковцу. Професионалну каријеру као адвокатски приправник започиње по завршетку основних академских студија 2015.године у адвокатској канцеларији у Лесковцу, где и сада ради.

Поред факултетског образовања које је стекла, похађала је бројне семинаре и курсеве усавршавања разних вештина међу којима би издвојила семинар о корупцији у здравству у организацији удружења грађана "Србија у покрету" у Нишу 2015. године, семинар "Реторика" у организацији Правног факултета Универзитета у Нишу 2016. године, курс дактилографије у организацији Канцеларије за младе града Лесковца 2017. године. Познаје основе рада на рачунару (Windows, Google) као и програме неопходне за канцеларијско функционисање као што је Microsoft Office (word, excel, power point). Течно говори енглески језик, служи се руским језиком, а тренутно похађа курс немачког језика.

IX SUMMARY AND KEY WORDS

Genocide is an international offense that is reflected in the intent of the complete or partial destruction of a national, racial, religious or ethnic group of people. What distinguishes this criminal offense from others is the act of committing a criminal offense reflected in the killing of members of the group, serious violations of the physical or mental integrity of members of the group, deliberately subjecting members of the group in living conditions that should lead to its complete or partial destruction, the application of measures aimed at preventing birth within the group as well as the direct displacement of children from one group to another. Although the legislation for the first time sanctioned and regulated in 1948 by adopting the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, genocide phenomenon dates back to the earliest stages of organizing state communities. Therefore it can be assumed that it is one of the oldest crimes through the centuries of their basic characteristics and it has not been substantially changed. There are known examples of genocide in which nations are trying to expand their territory by various methods for fully or partially destroyed a specific community of people that share some characteristics. Primitivism of these nations did not remain only recorded in the ancient history of the world. On the contrary, in the period around 1915, a great genocide took place in Turkey over the Armenians, which remained in the annals as a "great crime". A large number of members of the Armenian community were killed, while those who survived are remain scattered throughout the world as a national minority, even today. Later, in the Second World War, genocide appeared to a much larger extent, with numerous and incredible consequences, when Nazi Germany led by the idea of its leader Adolf Hitler creating a unique race of the Aryans, began a planned and systematic destruction of all Jews, Serbs and Roma, under explaining that they are "lower races of people". These horrors that had occurred caused the adoption of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in 1948, it widely accepted broad approval by the world and signed by most of the then countries. The basic idea of passing this document was that such gruesome crimes would never be repeated again. Nevertheless, genocide crimes have also been reported in the same terrible light in the years following the adoption of the Convention, but now with even greater denial and concealment of factual facts.

The genocide in Srebrenica is one of the genocides that appeared after commitment of the countries of the world to prevent and punish genocide, and it is one of the most controversial crimes of today, which is associated with numerous disagreements regarding both perpetrators and the number of victims. The genocide in Rwanda, carried out by members of the Hut tribe against the Tutsi tribe, did not remain unrecognized and recognized.

These genocide and many other genocide cases, were not shown in the light of real events. In each of them, there was a denial of the perpetrators that the genocide occurred at all, the underlining of the fact that these are only the consequences of civil wars and the emphasis that peace in the world is more important than the accusation of genocide. The perpetrators have tried in all ways to show that all this crimes came from the victims themselves, and that their strange customs had led to their extermination and that their deaths were accidental and unintentional. All of this led to the downplay of both genocide victims and humiliation of their families. Many families, after decades of waiting, still do not know how their loved once were killed and where their remains are found. This has greatly diminished confidence in the institutions that deal with the clarification of these crimes, which is supported by many years of process against those who committed genocide. The aim of this master's work was to show as closely as possible the causes and consequences of genocide as an international criminal offense and to prevent further ill-treatment of those who submitted the largest victim for unjustified reasons.

As there is an increasing number of international documents that anticipate an increasing scope of human rights, there is a necessary to bring society to a stage where individuals will not be "imposed" to respect human rights.

Key words: international criminal law, international crimes, genocide, violation of basic human rights.